

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

7 juillet 2005

PROPOSITION DE LOI

**modifiant l'article 975 du Code judiciaire, en
ce qui concerne le rapport sur l'état d'avan-
cement des experts**

**AVIS DU CONSEIL SUPÉRIEUR
DE LA JUSTICE**

Document précédent :

Doc 51 **0073/ (S.E. 2003)** :
001 : Proposition de loi de M. Monfils.

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

7 juli 2005

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van artikel 975 van het
Gerechtelijk Wetboek betreffende het
voortgangsrapport van de deskundigen**

**ADVIES VAN DE HOGE RAAD
VOOR DE JUSTITIE**

Voorgaand document :

Doc 51 **0073/ (B.Z. 2003)** :
001 : Wetsvoorstel van de heer Monfils.

<i>cdH</i>	: Centre démocrate Humaniste
<i>CD&V</i>	: Christen-Democratisch en Vlaams
<i>ECOLO</i>	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales
<i>FN</i>	: Front National
<i>MR</i>	: Mouvement Réformateur
<i>N-VA</i>	: Nieuw - Vlaamse Alliantie
<i>PS</i>	: Parti socialiste
<i>sp.a - spirit</i>	: Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht.
<i>Vlaams Belang</i>	: Vlaams Belang
<i>VLD</i>	: Vlaamse Liberalen en Democraten

Abréviations dans la numérotation des publications :

DOC 51 0000/000 : Document parlementaire de la 51e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif

QRVA : Questions et Réponses écrites

CRIV : Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)

CRABV : Compte Rendu Analytique (couverture bleue)

CRIV : Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)

PLEN : Séance plénière

COM : Réunion de commission

MOT : Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Afkortingen bij de nummering van de publicaties :

DOC 51 0000/000 : Parlementair document van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer

QRVA : Schriftelijke Vragen en Antwoorden

CRIV : Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)

CRABV : Beknopt Verslag (blauwe kaft)

CRIV : Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)

PLEN : Plenum

COM : Commissievergadering

MOT : Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes :
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.laChambre.be

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen :
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.deKamer.be
e-mail : publicaties@deKamer.be

SOMMAIRE

SECTION I: Introduction	5
SECTION II: Les lignes force de l'avis	6
1. Les listes d'experts	6
2. Le caractère subsidiaire de l'expertise	7
3. Le déroulement de la procédure, les délais et le contrôle du juge	7
SECTION III: Avis	9
Observation liminaire	9
Premier thème: les listes d'experts	9
1. L'établissement des listes	9
Avis C.S.J.	9
2. Conditions générales que les experts doivent remplir pour être repris sur la liste	10
Avis C.S.J.	10
3. Aptitude du candidat expert	11
Avis C.S.J.	12
4. Procédure d'enregistrement sur la liste	13
Avis C.S.J.	14
5. Publication de la liste	15
Avis C.S.J.	15
6. Contrôle de la liste	16
Avis C.S.J.	16
7. Désignation d'un expert en dehors de la liste.	17
Avis C.S.J.	18
8. Désignation d'un expert par les parties	19
Avis C.S.J.	19
Deuxième thème: le caractère subsidiaire de l'expertise	19
Avis du C.S.J.	21
Troisième thème: le déroulement de la procédure, les délais et le contrôle du juge	22
1. La mise en mouvement de l'expertise	22
Avis du C.S.J.	22
2. Le «contact préalable»	23
3. Les délais pour le dépôt du rapport d'expertise ..	25
Avis du C.S.J.	26
4. La prolongation des délais et le remplacement de l'expert	26
Avis du C.S.J.	27
5. L'exécution de la mission par l'expert	28
Avis du C.S.J.	28
6. Contrôle et rôle actif du juge	30
Avis du C.S.J.	31

INHOUD

SECTIE I: Inleiding	5
SECTIE II: De krachtlijnen van het advies	6
1. De lijsten van de deskundigen	6
2. Het ondergeschikt karakter van het deskundigenonderzoek	7
3. Het verloop van de procedure, de termijnen en de controle van de rechter	7
SECTIE III: Advies	9
Voorafgaandelijke opmerking	9
Eerste thema: de lijsten van deskundigen	9
1. Het opstellen van de lijsten	9
Advies H.R.J.	9
2. Algemene voorwaarden waaraan de deskundigen moeten voldoen om opgenomen te worden op de lijst	10
Advies H.R.J.	10
3. Bekwaamheidsvoorwaarde van de kandidaat-deskundigen	11
Advies H.R.J.	12
4. Procedure voor opname op de lijst	13
Advies H.R.J.	14
5. Bekendmaking van de lijst	15
Advies H.R.J.	15
6. Controle van de lijst	16
Advies H.R.J.	16
7. Aanstelling van een deskundige buiten de lijst ...	17
Advies H.R.J.	18
8. Voordracht van een deskundige door de partijen ..	19
Advies H.R.J.	19
Tweede thema: het ondergeschikt karakter van het deskundigenonderzoek	19
Advies H.R.J.	21
Derde thema: het verloop van de procedure, de termijnen en de controle van de rechter	22
1. Het opstarten van het deskundigenonderzoek ..	22
Advies H.R.J.	23
2. Het «voorafgaandelijk contact»	23
3. De termijnen voor het neerleggen van het deskundigenonderzoekverslag	25
Advies H.R.J.	26
4. De verlenging van de termijnen en de vervanging van de deskundige	26
Advies H.R.J.	27
5. De uitvoering van de opdracht door de deskundige	28
Advies H.R.J.	28
6. Controle en actieve rol van de rechter	30
Advies H.R.J.	31

7. L'expertise par défaut – intervention en cours d'expertise	32
Avis du C.S.J.	32
8. La fixation immédiate de l'affaire au fond	33
Avis du C.S.J.	33
Quatrième thème: le coût, la taxation et la provision	34
Avis du C.S.J.	35

7. Het deskundigenonderzoek bij verstek – tussenkomst in de loop van het deskundigenonderzoek	32
Advies H.R.J.	32
8. De vaststelling van de zaak ten gronde	33
Advies H.R.J.	33
Vierde thema: De kostprijs, de taxatie en de provisie	34
Advies H.R.J.	35

Avis sur sept propositions de loi modifiant le code judiciaire en ce qui concerne l'expertise

Approuvé par l'assemblée générale le 29 juin 2005

SECTION I: Introduction

Par courrier du 3 mai 2005 le Président de la Chambre des Représentants a demandé au Conseil supérieur de la Justice de rendre un avis sur sept propositions de loi modifiant le code judiciaire en ce qui concerne l'expertise, à savoir:

1. proposition de loi modifiant l'article 975 du Code judiciaire, en ce qui concerne le rapport sur l'état d'avancement des experts (déposée par M. Philippe MONFILS) – DOC 51 0073/001;
2. proposition de loi modifiant les dispositions du Code judiciaire relatives à l'expertise judiciaire (déposée par M. Melchior WATHELET) – DOC 51 0432/001;
3. proposition de loi relatives aux listes d'experts à établir par les tribunaux de première instance, les tribunaux du travail et les tribunaux de commerce (déposée par MM. Bart LAEREMANS et Bert SCHOOFs et Mme Gerda VAN STEENBERGE – DOC 51 0780/001;
4. proposition de loi modifiant l'article 962 du Code judiciaire relatif à la qualification des médecins experts (déposée par MM. Daniel BACQUELAINE et Alain COURTOIS) – DOC 51 0991/001;
5. proposition de loi modifiant les articles 965, 981 et 989 du Code judiciaire en vue d'accélérer les procédures d'expertise (déposée par M. Melchior WATHELET et Mme Marie NAGY) – DOC 51 1025/001;
6. proposition de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'expertise judiciaire (déposée par M. Eric MASSIN, Mme Sophie PECRIAUX, M. André PERPETE et Mme Karine LALIEUX) – DOC 51 1347/001;
7. proposition de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'expertise (déposée par M. Alfons BORGINON, Mme Martine Taelman, M. Claude MARINOWER et Mme Sabien LAHAYE-BATTHEU) – DOC 51 1535/001.

Le Conseil supérieur de la Justice se réjouit de l'initiative du Parlement d'avoir soumis à son avis ces propositions de loi relatives à la modification de la procédure d'expertise, déjà souhaitée dans ses rapports annuels et ses avis. La possibilité est ainsi offerte au Conseil supérieur de la Justice d'inter-

Advies betreffende zeven wetsvoorstellen tot wijziging van het gerechtelijk wetboek voor wat betreft het deskundigenonderzoek

Goedgekeurd door de algemene vergadering op 29 juni 2005

SECTIE I: Inleiding

In zijn brief van 3 mei 2005 vroeg de Voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers aan de Hoge Raad voor de Justitie een advies uit te brengen betreffende de zeven wetsvoorstellen tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek voor wat betreft het deskundigenonderzoek, te weten:

1. het wetsvoorstel tot wijziging van het artikel 975 van het Gerechtelijk Wetboek, betreffende het voortgangsrapport van de deskundigen (neergelegd door de Heer Philippe MONFILS) – DOC 51 0073/01;
2. het wetsvoorstel tot wijziging van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het gerechtelijk deskundigenonderzoek (neergelegd door de Heer Melchior WATHELET) – DOC 51 0432/001;
3. het wetsvoorstel betreffende de lijsten van deskundigen die moeten worden opgesteld door de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken en de rechtbanken van koophandel (neergelegd door de Heren Bart LAEREMANS en Bert SCHOOFs en Mevrouw Gerda VAN STEENBERGE) – DOC 51 0780/001;
4. het wetsvoorstel tot wijziging van het artikel 962 van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de kwalificatie van de geneesheren deskundigen (neergelegd door de Heren Daniel BACQUELAINE en Alain COURTOIS – DOC 51 0991/001;
5. het wetsvoorstel tot wijziging van de artikels 965, 981 en 989 van het Gerechtelijk Wetboek teneinde de procedure voor het deskundigen-onderzoek te versnellen (neergelegd door de Heer Melchior WATHELET en Mevrouw Maria NAGY) – DOC 51 1025/001;
6. het wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het gerechtelijk deskundigenonderzoek (neergelegd door de Heer Eric MASSIN, Mevrouw Sophie PECRIAUX, de Heer André PERPETE en Mevrouw Karine LALIEUX) – DOC 51 1347/001;
7. het wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het deskundigenonderzoek (neergelegd door de Heer Alfons BORGINON, Mevrouw Martine Taelman, de Heer Claude MARINOWER en Mevrouw Sabien LAHAYE-BATTHEU) DOC 51 1535/001.

De Hoge Raad voor de Justitie verheugt zich over het initiatief van het Parlement om de wetsvoorstellen betreffende de wijziging van de procedure van het deskundigenonderzoek aan zijn oordeel voor te leggen. Deze uitnodiging is inderdaad een antwoord op de wens van de Hoge Raad voor de Justitie

venir par la voie de ses avis de manière plus efficace, au moment précis de la discussion des textes législatifs.¹

Le Conseil supérieur de la Justice appelle de ses vœux la réitération, voire la systématisation d'une telle initiative, qui contribue à instaurer un dialogue constructif.

SECTION II: Les lignes force de l'avis

1. Les listes d'experts

➤ Le C.S.J., qui s'est prononcé en faveur de la rédaction de listes d'experts, est partisan de listes établies au niveau du ressort de la cour d'appel et de la cour du travail, publiées à l'échelle nationale.

➤ Il ne semble pas souhaitable d'imposer des conditions d'âge trop contraignantes. Les instances qui établissent les listes peuvent recourir à la procédure de suppression ou de radiation si le fonctionnement d'un expert paraît raisonnablement devoir être remis en question.

➤ Le Conseil supérieur souhaite rappeler l'importance des critères de qualité. Le problème de la connaissance des règles juridiques en matière d'expertise judiciaire se pose également pour d'autres professionnels que les experts médicaux.

➤ Il semble souhaitable de prévoir des mesures transitoires pour les experts déjà désignés.

➤ La procédure d'enregistrement ne doit pas être inutilement formalisée.

➤ Il semble indiqué d'accorder un droit de recours au candidat dont l'enregistrement est refusé. Ce recours doit avoir lieu devant la Cour de cassation si les listes sont établies au niveau des cours.

➤ Il semble souhaitable de publier ces listes au *Moniteur belge*.

➤ Le Conseil supérieur souhaite à nouveau relever l'importance d'une évaluation permanente de la qualité du travail des experts désignés. Il est toutefois difficilement concevable que des juges et conseillers fassent rapport, à leur assemblée générale. Il faut néanmoins prévoir la possibilité de signaler, à l'intervention des chefs de corps, les cas problématiques afin que la cour d'appel – cour du travail puisse adapter les listes au besoin.

¹ Le présent avis ne concerne pas la proposition de loi 51 1806/001 «modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'expertise» déposée par Messieurs Tony VAN PARIJS, Jo VANDEURZEN, Servais VERHERSTRAETEN et Madame Liesbeth Van Der AUWERA à propos de laquelle l'avis du Conseil supérieur de la Justice n'a pas été demandé et dont il a pris connaissance à la fin de ses travaux de réflexion.

om op een meer efficiënte manier tussen te komen, op het precieze ogenblik van de discussie over de wetteksten.¹

De Hoge Raad voor de Justitie drukt de wens uit dat dit zou worden herhaald, en zelfs dat een dergelijke procedure systematisch zou worden toegepast, hetgeen bijdraagt tot het instellen van een constructieve dialoog.

SECTIE II: De krachtlijnen van het advies

1. De lijsten van de deskundigen

➤ De H.R.J., die zich uigesproken heeft voor het opstellen van lijsten van deskundigen is bij nader toezien voorstander van lijsten die worden opgesteld op het niveau van het ressort van het hof van beroep en van het arbeidshof en die nationaal zouden gepubliceerd worden.

➤ Het lijkt niet wenselijk al te stringente leeftijdsvoorwaarden op te leggen. De instanties die de lijsten opstellen kunnen gebruik maken van de procedure van weglating of schrapping als blijkt dat er gegronde twijfels bestaan over het functioneren van een expert.

➤ De Hoge Raad wenst nogmaals het belang van de kwaliteitscriteria te benadrukken. Het probleem van de kennis van de juridische regels in verband met de gerechtelijke expertise rijst eveneens voor andere professionelen dan de medische experten.

➤ Het lijkt wenselijk om in overgangsmaatregelen te voorzien voor de deskundigen die thans reeds worden aangesteld.

➤ De procedure voor opname moet niet nodeloos worden geformaliseerd.

➤ Het lijkt aangewezen de kandidaat wiens opname wordt geweigerd, een recht van verhaal te verlenen. Dit verhaal moet gebeuren voor het Hof van Cassatie indien de lijsten worden opgesteld op het niveau van de Hoven.

➤ Het lijkt wenselijk deze lijsten te publiceren in het *Belgisch Staatsblad*.

➤ De Hoge Raad wenst nogmaals de noodzaak te benadrukken van een permanente evaluatie van de kwaliteit van het werk van de aangestelde deskundigen. Het lijkt echter niet zinvol dat rechters en raadsheren verslag uitbrengen aan hun algemene vergadering. Wel dient te worden voorzien in een mogelijkheid, aan de korpschefs, om probleemgevallen te signaleren zodat het Hof van Beroep - Arbeidshof de lijsten zo nodig kan aanpassen

¹ Huidig advies betreft het wetsvoorstel 51 1806/001 «tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de expertise» ingediend door de Heren Tony VAN PARIJS, Jo VANDEURZEN, Servais VERHERSTRAETEN en Mevrouw Liesbeth Van Der AUWERA niet, waarover aan de Hoge Raad voor de Justitie geen advies werd gevraagd en waarvan hij pas naar einde van zijn werkzaamheden kennis kon nemen.

➤ Il est important que le juge conserve la possibilité de désigner un expert en dehors de la liste.

➤ La possibilité pour les parties de proposer un expert au tribunal doit être maintenue.

2. Le caractère subsidiaire de l'expertise

➤ L'expertise doit, selon le C.S.J., conserver un caractère subsidiaire et il est souhaitable de le préciser expressément dans le Code Judiciaire. Le C.S.J. est par ailleurs favorable à la généralisation de l'expertise simplifiée telle qu'elle existe à l'heure actuelle uniquement dans les causes jugées en degré d'appel.

3. Le déroulement de la procédure, les délais et le contrôle du juge

➤ Le Conseil supérieur est favorable à la mise en mouvement automatique de l'expertise à l'intervention du greffe.

➤ Le C.S.J. propose de retenir l'idée du «contact préalable» suggérée dans un avis précédent et consistant à conférer une forme légale à une pratique déjà répandue dans certaines juridictions, dont l'efficacité a été largement soulignée notamment par Messieurs Erdman et de Leval.

➤ Le Conseil supérieur se rallie à la proposition de l'établissement d'un rapport tous les six mois et, pour le surplus, se réfère à sa recommandation d'instaurer un «contact préalable».

➤ Le C.S.J. est favorable à la proposition de supprimer la faculté accordée aux parties de proroger le délai fixé pour l'exécution de l'expertise. En cas de négligence manifeste, le juge devrait également pouvoir décider du remplacement de l'expert.

➤ Le C.S.J. est également favorable à des sanctions spécifiques: réduction des honoraires et /ou omission de la liste.

➤ La possibilité pour l'expert de ne pas prendre en considération des observations formulées hors délai paraît une piste intéressante.

La suppression de la faculté actuellement offerte aux parties de dispenser l'expert de les convoquer à chaque opération ne paraît pas convaincante quant à l'accélération voulue de l'expertise.

Le C.S.J. est favorable à l'inscription dans la loi de la bonne pratique actuelle consistant à notifier tous les procès-verbaux endéans un délai raisonnable.

➤ Het is belangrijk dat de rechter de mogelijkheid behoudt om uitzonderlijk een expert aan te stellen buiten de lijst.

➤ De mogelijkheid moet worden behouden dat de partijen een deskundige voorstellen aan de rechtbank.

2. Het ondergeschikt karakter van het deskundigenonderzoek

➤ Volgens de H.R.J. moet het deskundigenonderzoek een ondergeschikt karakter behouden en is het wenselijk dit uitdrukkelijk in het Gerechtelijk Wetboek te stellen. De H.R.J. is trouwens voorstander van een veralgemening van het vereenvoudigde deskundigenonderzoek zoals het nu enkel bestaat in geschillen die in Hoger Beroep worden behandeld.

3. Het verloop van de procedure, de termijnen en de controle van de rechter

➤ De Hoge Raad is voorstander van de automatische opstarting van het deskundigenonderzoek door tussenkomst van de griffie.

➤ De H.R.J. stelt voor het idee te weerhouden van een «voorafgaandelijk contact» hetgeen werd voorgesteld in een vroeger advies en dat erin bestaat een wettelijke vorm toe te kennen aan een praktijk die reeds in bepaalde jurisdicties is verspreid, en waarvan de efficiëntie reeds ruim werd onderstreept door de Heren Erdman en de Leval.

➤ De Hoge Raad treedt het voorstel bij om de zes maanden een verslag op te stellen en verwijst voor het overige naar de aanbeveling om een «voorafgaandelijk contact» in te stellen.

➤ De H.R.J. is voorstander van het voorstel om de mogelijkheid te schrappen die aan de partijen wordt gegeven om de termijn voor het uitvoeren van het deskundigenonderzoek te verlengen. In geval van kennelijke nalatigheid, zou de rechter eveneens moeten kunnen beslissen tot vervanging van de deskundige.

➤ De H.R.J. is eveneens voorstander van specifieke sancties: vermindering van de erelonen en/of het weglaten op de lijst

➤ De mogelijkheid voor de deskundige om de opmerkingen die buiten de termijn zijn geformuleerd niet in overweging te nemen lijkt een interessante piste.

Het schrappen van de mogelijkheid die momenteel wordt gegeven aan partijen om de deskundige vrij te stellen hen op te roepen bij iedere verrichting lijkt niet overtuigend voor wat betreft de gewenste snellere afhandeling van het deskundigenonderzoek.

De H.R.J. is voorstander van het opnemen in de wet van de goede actuele praktijk die erin bestaat alle processen-verbaal binnen een redelijke termijn toe te sturen.

La règle devant être que l'expertise doit être suivie loyalement, le C.S.J. estime que la loi devrait prévoir que les considérations techniques des conseillers techniques des parties, déposées après les conclusions de l'expert devraient pouvoir être écartées d'office des débats par le juge.

➤ Le C.S.J. marque sa préférence pour permettre à l'expert, avant de procéder à la rédaction des conclusions, d'émettre un avis provisoire plutôt que de se limiter strictement à des constatations techniques.

➤ Le C.S.J. constate que le Code judiciaire permet déjà actuellement au juge d'exercer un contrôle sur le déroulement de l'expertise, mais il peut se rallier à l'idée de permettre au juge d'intervenir en cas de dépassement des délais. Il considère que la possibilité offerte au juge de rectifier des irrégularités de pure forme constitue une mesure positive, de même que celle consistant à préciser le 'juge du contrôle' dans des hypothèses particulières où le juge qui ordonne l'expertise n'est pas le juge qui connaîtra de l'affaire après le dépôt du rapport d'expertise.

➤ Le C.S.J. se rallie à la proposition selon laquelle la partie, qui faisait défaut lors de la désignation de l'expert, et qui intervient à l'expertise, ne peut plus faire opposition à la décision désignant l'expert, et au principe selon lequel l'expertise se poursuit à partir de ce moment de manière contradictoire à l'encontre de cette partie.

Le C.S.J. suggère en outre une notification automatique à la partie défaillante de la décision ordonnant l'expertise. Cette notification devrait faire courir le délai d'opposition.

➤ Le C.S.J. n'est pas favorable à la fixation immédiate de la cause au fond à l'intervention du greffe.

➤ Le C.S.J. est favorable à permettre au juge de désigner la partie qui devra consigner, en tout ou en partie, la provision, d'en fixer le montant et le délai, tout en lui permettant de désigner également la partie qui devra payer, en tout ou en partie, le montant qui doit être payé à l'expert et qui est nécessaire à couvrir ses frais.

L'absence de consignation doit être sanctionnée.

Sans recourir à l'établissement de barèmes le C.S.J. est favorable à ce que les experts aient une tarification de référence, telle qu'une tarification horaire de travail ou de frais de déplacement.

De la règle doit résulter que le deskundigenonderzoek loyaal moet worden gevolgd, is de H.R.J. van oordeel dat de wet zou moeten bepalen dat de technische beschouwingen van de technische adviseurs van de partijen die na de conclusies van de deskundige werden neergelegd, ambtshalve uit de debatten geweerd moeten kunnen worden door de rechter.

➤ De H.R.J. geeft er de voorkeur aan om aan de deskundige toe te laten, vooraleer over te gaan tot het opstellen van zijn conclusies, een voorlopig advies te geven eerder dan zich strikt te beperken tot technische vaststellingen.

➤ De H.R.J. stelt dat het Gerechtelijk Wetboek momenteel reeds aan de rechter toelaat om een controle uit te oefenen op het verloop van het deskundigenonderzoek, maar hij kan het idee bijtreden om aan de rechter toe te laten in geval van overschrijding van de termijnen, tussen te komen. Hij is van mening dat de mogelijkheid die aan de rechter wordt gegeven om pure vormonregelmatigheden recht te zetten, een positieve maatregel uitmaakt, evenals de mogelijkheid die erin bestaat de «controlerechter» aan te duiden in bepaalde hypothèses, waarin de rechter die het deskundigenonderzoek beveelt, niet de rechter is die van de zaak kennis zal nemen na het neerleggen van het deskundigenonderzoekverslag.

➤ De H.R.J. treedt het voorstel bij volgens hetwelk de partij die verstek laat gaan bij de aanstelling van de deskundige, en die bij het deskundigenonderzoek tussenkomt geen verzet kan aantekenen tegen de beslissing die de deskundige aanstelt, en tegen het principe volgens hetwelk het deskundigenonderzoek vanaf dat ogenblik tegensprekelijk wordt verdergezet tegen deze partij.

De H.R.J. stelt onder meer een automatische betekening voor aan de verstekdoende partij van de beslissing die het deskundigenonderzoek beveelt. Deze betekening moet de termijn voor het verzet laten lopen.

➤ De H.R.J. is geen voorstander van een onmiddellijke vaststelling van de zaak ten gronde door tussenkomst van de griffie.

➤ De H.R.J. is er voorstander van de rechter toe te laten de partij aan te duiden die de gehele of een deel van de provisie moet in consignatie geven, om er het bedrag en de termijn van vast te stellen waarbij hem eveneens moet worden toegelaten eveneens de partij aan te duiden die het geheel of een gedeelte zal moeten betalen van het bedrag dat aan de deskundige moet worden betaald en dat nodig is om diens kosten te dekken.

De afwezigheid van consignatie moet worden bestraft.

Zonder dat er barema's moeten worden opgesteld is de H.R.J. er voorstander van dat de deskundigen een referentietarifiering zouden hebben, zoals een uurtarief voor het werk of voor de verplaatsing.

SECTION III: Avis**Observation liminaire**

En raison du nombre de propositions concernées et dont les contenus peuvent se recouper, le présent avis examine successivement les thèmes suivants:

1. les listes d'experts;
2. le caractère subsidiaire de l'expertise;
3. le déroulement de la procédure, les délais et le contrôle du juge;
4. le coût, la taxation et la provision;

Pour chacun des thèmes, la même méthodologie a été adoptée:

1. rappel succinct des dispositions légales existantes;
2. rappel succinct des prises de position antérieures du Conseil supérieur de la Justice;
3. innovations des différentes propositions;
4. avis du Conseil supérieur de la Justice.

Premier thème: les listes d'experts ²**1. L'établissement des listes**

L'article 991 du Code judiciaire dispose:

«Les cours et tribunaux peuvent établir des listes d'experts selon les règles fixées par le Roi.»

Le C.S.J. s'est déjà prononcé en faveur de la rédaction de listes d'experts ³.

L'article 9 de la proposition de loi 0780/001 dispose que les tribunaux de première instance, les tribunaux du travail et les tribunaux de commerce doivent établir une liste d'experts.

Avis C.S.J.

Il y a lieu de privilégier la mise en place d'une réglementation qui régit les règles principales de la composition des listes d'experts.

Dans sa recommandation sur l'expertise judiciaire en matière pénale et sociale, le C.S.J. a proposé d'établir des listes nationales. Après réflexion se pose la question de savoir si le projet d'une telle liste nationale n'est pas trop ambitieux et s'il est souhaitable en toutes circonstances. Ces listes nationales ne peuvent démontrer leur utilité que dans des domaines comptant un nombre limité de spécialistes entrant en compte pour une désignation.

² Le texte a été rédigé à l'origine en langue néerlandaise.

³ Avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure, approuvé par l'assemblée générale du 9 octobre 2002, p.38.

SECTIE III: Advies**Voorafgaandelijke opmerking**

Wegens het aantal betrokken voorstellen en waarvan de inhoud overlappend kan zijn, onderzoekt dit advies achtereen-volgens de volgende thema's:

1. de lijsten van deskundigen;
2. het ondergeschikt karakter van het deskundigen-onderzoek;
3. het verloop van de procedure, de termijnen en de controle van de rechter;
4. de kosten, taxatie en provisie;

Voor ieder van deze thema's wordt dezelfde methodologie gebruikt:

1. korte herinnering van de bestaande wettelijke bepalingen;
2. korte herinnering van de eerdere standpunten van de Hoge Raad voor de Justitie;
3. vernieuwingen van de verschillende voorstellen;
4. advies van de Hoge Raad voor de Justitie.

Eerste thema: de lijsten van deskundigen ²**1. Het opstellen van de lijsten**

Artikel 991 Ger. W. bepaalt:

«De hoven en rechtbanken mogen lijsten van deskundigen opmaken, overeenkomstig de regels die de Koning bepaalt.»

De H.R.J. heeft zich reeds uitgesproken voor het opstellen van lijsten van deskundigen ³.

Artikel 9 van het wetsvoorstel 0780/001 bepaalt dat de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken en de rechtbanken van koophandel een lijst van deskundigen dienen op te maken.

Advies H.R.J.

Het verdient de voorkeur om de voornaamste regels die het samenstellen van de lijsten van deskundigen beheersen, bij wet zelf te regelen.

In zijn aanbeveling over het deskundigenonderzoek in strafzaken en in sociale zaken heeft de H.R.J. voorgesteld om nationale lijsten op te stellen. Bij nader toezien rijst de vraag of een dergelijke nationale lijst niet te ambitieus is en of hij wel wenselijk is in alle omstandigheden. Deze nationale lijsten kunnen enkel hun nut bewijzen in domeinen waar slechts een beperkt aantal specialisten die voor aanstelling in aanmerking komen aanwezig is.

² De oorspronkelijke tekst is in het Nederlands.

³ Advies met betrekking tot het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek inzake de rechtspleging, goedgekeurd op de algemene vergadering van 9 oktober 2002, blz. 38

La proposition de loi 0780/001 mènera toutefois à un grand morcellement (dans chaque arrondissement, il faudrait établir trois listes parallèles), alors qu'aucune réglementation n'a été prévue pour les juges de paix et les juges au tribunal de police, pas plus d'ailleurs dans le cas d'une désignation d'un expert par les cours d'appel / du travail elles-mêmes.

Le C.S.J. préconise des listes rédigées au niveau du ressort de la cour d'appel et de la cour du travail.

Dans ce cadre, une forme de coopération entre la cour d'appel et la cour du travail semble s'imposer, de sorte que l'on obtienne une seule liste par ressort (les médecins pourront, dans de nombreux cas, être désignés tant par les juridictions du travail que par les tribunaux de première instance et le tribunal de police).

Il semble souhaitable, pour le ressort de Bruxelles, de rédiger deux listes distinctes par rôle linguistique. Les experts qui maîtrisent les deux langues nationales peuvent être repris sur les deux listes.

En croisant les listes des différents ressorts, on obtiendra de fait une liste nationale, mais de manière beaucoup plus souple qu'avec une liste directement rédigée au niveau national.

Il semble également évident que, lors de la désignation d'un expert, le juge ne doit pas être tenu par la liste rédigée dans son propre ressort. Les experts qui sont ou souhaitent être actifs dans plusieurs ressorts peuvent figurer sur plusieurs listes.

Le C.S.J., qui s'est prononcé en faveur de la rédaction de listes d'experts, après examen plus approfondi, est partisan de listes rédigées au niveau du ressort de la cour d'appel et de la cour du travail et publiées au niveau national.

2. Conditions générales que les experts doivent remplir pour être repris sur la liste

Pour l'instant, cette matière n'est pas régie par le Code judiciaire, ni par Arrêté royal.

Dans ses avis précédents, le C.S.J. ne s'est pas prononcé sur les conditions que les experts doivent remplir pour être repris sur la liste.

L'article 9 de la proposition de loi 0780/001 prévoit des conditions d'âge et un nombre minimum d'années d'expérience professionnelle.

Avis C.S.J.

Il ne semble pas souhaitable d'imposer des conditions d'âge trop contraignantes. Il appartiendra aux instances qui établiront les listes de vérifier si, malgré son jeune âge, un candidat expert dispose déjà de l'expertise nécessaire pour assumer

Het wetsvoorstel 0780/001 echter zal leiden tot een grote versnippering (in elk arrondissement zouden drie lijsten naast elkaar moeten worden opgesteld), terwijl niets is voorzien in een regeling voor de vrederechters en de rechters in de politierechtbank en evenmin een regeling is getroffen voor het geval de hoven van beroep/arbeidshoven zelf een expert aanstellen.

De H.R.J. is voorstander van lijsten die worden opgesteld op het niveau van het ressort van het hof van beroep en van het arbeidshof.

Hierbij zou een samenwerking tussen het hof van beroep en het arbeidshof verplicht moeten worden, zodat tot één lijst per ressort kan worden gekomen (medici zullen in vele gevallen kunnen worden aangesteld door de arbeidsgerechten als door de rechtbanken van eerste aanleg als door de politierechtbank).

Het lijkt wenselijk dat voor het ressort Brussel twee afzonderlijke lijsten worden opgesteld per taalrol. Deskundigen die de beide landstalen beheersen kunnen op de beide lijsten voorkomen.

Door de lijsten van de verschillende ressorten samen te voegen, zal men in feite komen tot een nationale lijst, maar op een manier die veel soepeler is dan met een lijst die van meet af aan nationaal wordt opgesteld.

Het lijkt ook vanzelfsprekend dat een rechter bij de aanstelling van een expert niet gebonden is door de lijst die is opgesteld in zijn eigen ressort. Experten die bedrijvig zijn of wensen te zijn in meerdere ressorten kunnen opgenomen worden op meerdere lijsten.

De H.R.J., die zich uitgesproken heeft voor het opstellen van lijsten van deskundigen is bij nader toezien voorstander van lijsten die worden opgesteld op het niveau van het ressort van het hof van beroep en van het arbeidshof en die nationaal zouden gepubliceerd worden.

2. Algemene voorwaarden waaraan de deskundigen moeten voldoen om opgenomen te worden op de lijst

Op dit ogenblik wordt deze materie niet geregeld in het Gerechtelijk Wetboek, noch in een Koninklijk besluit.

De H.R.J. heeft zich in zijn vorige adviezen niet uitgesproken over de voorwaarden waaraan de deskundigen moeten voldoen om opgenomen te worden op de lijst.

Artikel 9 van het wetsvoorstel 0780/001 voorziet in leeftijdsvoorwaarden en in een minimum aantal jaren beroepservaring.

Advies H.R.J.

Het lijkt niet wenselijk al te stringente leeftijdsvoorwaarden op te leggen. Het zal aan de instanties die de lijsten opstellen, behoren om na te gaan of een kandidaat – expert gelet op zijn leeftijd reeds over de nodige ervaring beschikt om als des-

la tâche d'expert. A l'inverse, on pourrait à cet égard, songer à une limite d'âge d'inscription sur la liste, fixée à 67 ans, sauf exception motivée en raison des aptitudes particulières de l'intéressé.

Les instances qui rédigent les listes peuvent utiliser la procédure de suppression ou de radiation si le fonctionnement d'un expert est remis en doute à juste titre; elles peuvent en outre à intervalles réguliers communiquer le souhait des experts repris sur la liste d'y figurer encore.

Il semble ensuite souhaitable, avant que les candidatures ne soient soumises à l'assemblée générale, que les cours définissent elles-mêmes la procédure interne à suivre lors de l'examen de l'aptitude des candidats.

Il paraît en outre souhaitable que les cours déterminent la procédure interne qui est suivie lors de l'examen des aptitudes des candidats et ce, avant que les candidatures ne soient soumises à l'assemblée générale.

A cet égard, le Conseil supérieur renvoie à une manière de faire qui a déjà cours au sein de divers tribunaux. Cette méthode consiste à permettre à d'éminents experts –qui ont une connaissance du domaine juridique– de déterminer une procédure standard qui doit être privilégiée à l'égard du tribunal pour l'exécution de la mission et l'établissement du rapport.

Il ne semble pas souhaitable d'imposer des conditions d'âge trop contraignantes. Les instances qui rédigent les listes peuvent utiliser la procédure de suppression ou de radiation si le fonctionnement d'un expert paraît raisonnablement devoir être remis en doute.

3. Aptitude du candidat expert

Pour l'instant, cette matière n'est pas régie par le Code.

Dans son avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire, le Conseil supérieur disposait que *«Il apparaît que si les experts disposent le plus généralement des compétences techniques requises, ils manquent en revanche de connaissances juridiques. Dans de nombreux dossiers, la procédure n'est de ce fait pas régulièrement menée, sans compter que l'irrégularité n'apparaît le plus souvent qu'à l'issue de l'expertise, lors de l'examen au fond de l'affaire. Ce vice peut entacher l'ensemble de l'expertise, qui doit être recommandée, avec la conséquence que de nouveaux frais seront exposés et que de nouveaux retards s'ensuivront.»*⁴

⁴ Avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure, approuvé par l'assemblée générale du 9 octobre 2002, p.38.

kundige te fungeren. Omgekeerd zou men over een inschrijvingsleeftijdstermijn van 67 jaar kunnen denken, behalve gemotiveerde uitzondering met het oog op de bijzondere bekwaamheden van betrokkene.

De instanties die de lijsten opstellen kunnen gebruik maken van de procedure van weglating of schrapping als blijkt dat er gegronde twijfels bestaan over het functioneren van een expert; zij kunnen bovendien op geregelde tijdstippen informeren of de experten die op de lijst voorkomen, op deze lijst wensen te blijven.

Verder lijkt het wenselijk dat de hoven zelf bepalen welke interne procedure wordt gevolgd bij het onderzoek naar de geschiktheid van de kandidaten en vooraleer de kandidaturen worden voorgelegd aan de algemene vergadering.

Verder lijkt het wenselijk dat de hoven zelf bepalen welke interne procedure wordt gevolgd bij het onderzoek naar de geschiktheid van de kandidaten vooraleer de kandidaturen worden voorgelegd aan de algemene vergadering.

De Hoge Raad kan hierbij verwijzen naar een methode die reeds wordt toegepast door verschillende rechtbanken. Deze methode bestaat erin om vooraanstaande experts –met kennis van het juridisch kader– in bepaalde domeinen een standaardprocedure te laten bepalen die bij het uitvoeren en rapporteren ten aanzien van de rechtbank bij voorkeur dient te worden gevolgd.

Het lijkt niet wenselijk al te stringente leeftijdsvoorwaarden op te leggen. De instanties die de lijsten opstellen kunnen gebruik maken van de procedure van weglating of schrapping als blijkt dat er gegronde twijfels bestaan over het functioneren van een expert.

3. Bekwaamheidsvoorwaarde van de kandidaat - deskundigen

Op dit ogenblik wordt deze materie niet geregeld door de wet.

De Hoge Raad stelde⁴ *«De deskundigen zijn veelal technisch gespecialiseerd, maar hebben geen of onvoldoende juridische opleiding of kennis. Dit heeft in heel wat zaken tot gevolg dat de wettelijke procedure niet wordt nageleefd. Dikwijls komt dit slechts aan de orde na afloop van de expertise bij de behandeling ten gronde. Wanneer dan onregelmatigheden worden vastgesteld moeten bepaalde onderzoeken, soms zelf het volledige deskundigenonderzoek, overgedaan worden, met nieuwe kosten en bijkomend tijdverlies tot gevolg.»*

⁴ Advies met betrekking tot het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek inzake de rechtspleging, goedgekeurd op de algemene vergadering van 9 oktober 2002, blz. 38.

Le C.S.J. a également fait observer⁵ qu'il faut déplorer à ce jour l'absence de procédure officielle d'agrément des experts, qui garantirait une norme de qualité en termes de qualification et de compétence et souligner le besoin de définir les critères de qualité (formation, expérience).

Pour cette raison, le Conseil supérieur estime qu'il est souhaitable d'insérer un système présentant deux listes: d'une part, une liste reprenant les experts judiciaires professionnels pour qui l'expertise est une activité professionnelle courante voire quotidienne, et qui ont bénéficié d'une formation juridique de base qui leur permet de remplir dûment leur mission; d'autre part, une liste de scientifiques très spécialisés («sapiteurs») pour qui aucune formation juridique spécifique n'est requise mais qui, de par leur aptitude technique particulière, peuvent, à titre exceptionnel, être adjoints aux experts de la première liste.

Ce système offre la garantie que des experts souvent consultés combinent la connaissance juridique de base requise avec la spécialisation requise et que, par ailleurs, il puisse également être recouru à des techniciens très spécialisés qui par, leur pratique quotidienne, restent probablement plus au fait des développements récents dans leur discipline. Pour ces derniers, l'expertise n'est pas une activité professionnelle principale unique voire régulière.

L'article 9 de la proposition de loi 0780/001 prévoit un nombre minimum d'années d'expérience professionnelle.

L'article 2 de la proposition de loi 0991/001 dispose que: «Le médecin ou le praticien de l'art dentaire chargé par le juge d'une mission d'expertise médico-légale doit disposer d'un diplôme en médecine d'expertise délivré par une université belge ou d'un diplôme équivalent.

Le médecin ou le praticien de l'art dentaire ayant fait la preuve d'une expérience et d'une pratique en expertise médico-légale peut toutefois être assimilé au médecin ou praticien de l'art dentaire visé à l'alinéa précédent selon les modalités fixées par le Roi.»

Avis C.S.J.

Le Conseil supérieur souhaite une nouvelle fois rappeler l'importance des critères de qualité.

La proposition de loi 0991/001 consacre uniquement l'aptitude des experts médicaux.

Les médecins qui, au cours de leur formation, n'ont acquis aucune connaissance du fonctionnement de l'expertise judiciaire pourraient suivre une formation spécialisée dans cette branche. Actuellement, diverses formations complémentaires consacrent déjà une formation aux règles juridiques en matière d'expertise judiciaire (par ex. médecine des assurances), mais la plupart des médecins n'en bénéficient pas.

⁵ Avis «Recommandations sur l'expertise en matière pénale et sociale», approuvé par l'assemblée générale du 14 mai 2003.

Verder merkte de Hoge Raad voor de Justitie op ⁵, dat het te betreuren is dat er op dit ogenblik geen officiële erkenning-procedure voor deskundigen bestaat, die een kwaliteitsnorm in termen van kwalificatie en competentie zou waarborgen en dat er nood is aan een bepaling van de kwaliteitscriteria (opleiding, ervaring).

Om die reden stelt de Hoge Raad verder dat het wenselijk lijkt om een systeem met twee soorten lijsten in te voeren: enerzijds, een lijst met beroepsgerechtsdeskundigen voor wie deskundigenonderzoek een courante tot zelfs dagelijkse beroepsbezigheid is, en die een juridische basisopleiding hebben genoten die hen toelaat hun missie correct te vervullen; anderzijds, een lijst van zeer gespecialiseerde wetenschapsmensen («sapiteurs») van wie geen specifieke juridische opleiding vereist wordt, maar die vanwege hun bijzondere technische bekwaamheid in uitzonderlijke gevallen kunnen worden toegevoegd aan de deskundigen uit de eerste lijst.

Dit systeem biedt de waarborg dat vaak geraadpleegde deskundigen de vereiste juridische basiskennis koppelen aan de noodzakelijke specialisatie, en dat daarnaast ook een beroep kan worden gedaan op zeer gespecialiseerde technici, die vanuit hun dagelijkse praktijk wellicht meer bijblijven met de jongste ontwikkelingen binnen hun discipline. Voor deze laatste is het deskundigenonderzoek geen uitsluitende hoofd- of zelfs regelmatige beroepsactiviteit.

Artikel 9 van het wetsvoorstel 0780/001 voorziet in een minimum aantal jaren beroepservaring.

Artikel 2 van het wetsvoorstel 0991/001 stelt dat «de arts of de tandarts die door de rechter met een medisch-gerechtelijk deskundigenonderzoek wordt belast, moet beschikken over een door een Belgische universiteit uitgereikt diploma expertisegeneeskunde of over een gelijkwaardig diploma.

De arts of de tandarts die kan bogen op de nodige ervaring en op de nodige praktijk inzake medisch-gerechtelijk deskundigenonderzoek, kan evenwel, onder de door de Koning vastgestelde voorwaarden, worden gelijkgesteld met de in het vorige lid bedoelde arts.»

Advies H.R.J.

Nogmaals wenst de Hoge Raad het belang van de kwaliteitscriteria te benadrukken.

Het wetsvoorstel 0991/001 handelt enkel over de bekwaamheid van de medische experts.

De artsen die in hun opleiding geen kennis hebben verworven over de werking van de gerechtelijke expertise zouden een gespecialiseerde opleiding terzake kunnen volgen. Een aantal master na masteropleidingen bevatten thans reeds een opleiding over de juridische regels in verband met de gerechtelijke expertise (b.v. verzekeringsgeneeskunde), maar voor de meeste artsen is dit niet het geval.

⁵ Advies «Aanbevelingen over het deskundigenonderzoek in strafzaken en in sociale zaken», goedgekeurd op de algemene vergadering van 14 mei 2003.

Le problème de la connaissance des règles juridiques relatives à l'expertise judiciaire se pose aussi pour d'autres professionnels. On pourrait demander à ceux qui n'ont pas reçu de formation dans cette branche de suivre une formation spécialisée.

La condition que les experts, repris sur la liste, aient suivi une formation spécialisée dans le domaine de l'expertise judiciaire ou joui d'une formation juridique de base, offre la garantie que les experts désignés ont la connaissance juridique de base requise. La possibilité pour ces experts de se faire assister, au besoin, par des scientifiques très spécialisés («sapiteurs») ne nécessite pas forcément l'établissement d'une seconde liste, puisque l'expert désigné par le tribunal est responsable du déroulement de l'expertise et que c'est sous sa responsabilité qu'il est fait appel à d'autres spécialistes.

Il semble néanmoins souhaitable de prévoir des mesures transitoires pour les experts déjà désignés.

Le Conseil supérieur souhaite à nouveau souligner l'importance des critères de qualité. Le problème de la connaissance des règles juridiques relatives à l'expertise judiciaire se pose aussi pour d'autres professionnels que les experts médicaux.

Il semble néanmoins souhaitable de prévoir des mesures transitoires pour les experts déjà désignés.

4. Procédure d'enregistrement sur la liste

Pour l'instant, cette matière n'est pas régie par le Code.

Le C.S.J. a déjà mentionné⁶ qu'il était souhaitable d'arrêter les lignes de force de l'établissement de ces listes.

L'article 4 de la proposition de loi 1535/001 dispose que, avant d'être repris sur les listes, les experts prêtent serment, sous peine de nullité, devant le tribunal de première instance de leur domicile.

L'article 9 de la proposition de loi 0780/001 dispose que les candidats joignent à la demande qu'ils adressent au procureur du Roi ou à l'auditeur du travail une copie certifiée conforme de leurs diplômes et certificats, un extrait de leur casier judiciaire, un rapport circonstancié concernant leurs activités professionnelles, les lettres de recommandation, le cas échéant, une attestation émanant de l'autorité disciplinaire et tout autre document dont le Chef de l'État prescrit la production.

⁶ Avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure, approuvé par l'assemblée générale du 9 octobre 2002, p.38.

Het probleem van de kennis van de juridische regels in verband met de gerechtelijke expertise, rijst eveneens voor andere professionelen. Van degenen die tijdens hun vorming geen opleiding terzake hebben gekregen, kan worden gevraagd dat zij een gespecialiseerde opleiding volgen.

De voorwaarde dat de deskundigen, die op de lijst worden opgenomen, een gespecialiseerde opleiding in gerechtelijke expertise hebben gevolgd of een juridische basis opleiding hebben genoten, garandeert dat de aangestelde deskundigen de vereiste juridische basiskennis heeft. Dat deze deskundigen zich, indien nodig, kunnen laten bijstaan door zeer gespecialiseerde wetenschapsmensen («sapiteurs») vereist niet noodzakelijk een tweede lijst, aangezien de door de rechtbank aangesteld deskundige verantwoordelijk is voor het verloop van de expertise en onder zijn verantwoordelijkheid een beroep doet op andere specialisten.

Het lijkt echter wel wenselijk om in overgangsmaatregelen te voorzien voor de deskundigen die thans reeds worden aangesteld.

De Hoge Raad wenst nogmaals het belang van de kwaliteitscriteria te benadrukken. Het probleem van de kennis van de juridische regels in verband met de gerechtelijke expertise, rijst eveneens voor andere professionelen dan de medische experts.

Het lijkt wenselijk om in overgangsmaatregelen te voorzien voor de deskundigen die thans reeds worden aangesteld.

4. Procedure voor opname op de lijst

Op dit ogenblik wordt deze materie niet geregeld in de wet.

De H.R.J. heeft⁶ reeds gesteld dat het wenselijk is dat de krachtlijnen van de wijze waarop de lijsten zullen worden samengesteld, worden aangegeven.

Artikel 4 van het wetsvoorstel 1535/001 stelt dat de deskundigen alvorens op de lijsten te worden opgenomen, op straffe van nietigheid, de eed afleggen voor de rechtbank van eerste aanleg van hun woonplaats.

Artikel 9 van het wetsvoorstel 0780/001 bepaalt dat de kandidaten hun aanvraag, samen met een gelegaliseerd afschrift van hun diploma's en getuigschriften, een uittreksel uit hun strafregister, een omstandig verslag betreffende hun beroepswerkzaamheden, aanbevelingsbrieven, in voorkomend geval een getuigschrift van de door of krachtens de wet ingestelde tuchtrechtelijke overheid en enig ander document waarvan het Staatshoofd de voorlegging voorschrijft, richten aan de procureur des Konings en/of de arbeidsauditeur.

⁶ Advies met betrekking tot het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek inzake de rechtspleging, goedgekeurd op de algemene vergadering van 9 oktober 2002, blz.38

Le procureur du Roi ou l'auditeur du travail examine la demande, recueille les avis et établit une liste type pour le tribunal auprès duquel il assume le ministère public.

Le tribunal, réuni en assemblée générale, statue, au scrutin secret et sans motiver sa décision, sur la composition définitive de la liste. Sa décision n'est susceptible que d'un pourvoi en cassation.

L'article 9 de la proposition de loi 0780/001 dispose ensuite que l'inscription sur la liste reste valable pendant deux ans.

Avis C.S.J.

Il semble souhaitable que les demandes d'enregistrement soient adressées au premier président de la cour d'appel et/ou de la cour du travail.

Dans la pratique, l'avis est généralement demandé au procureur du Roi du domicile du candidat.

Cette pratique peut être maintenue parce que le procureur du Roi (éventuellement le procureur général) est le mieux outillé pour contrôler l'existence ou non d'objections à l'enregistrement d'un candidat sur la liste.

Il semble ensuite souhaitable que, avant que les candidatures ne soient soumises à l'assemblée générale, les cours définissent elles-mêmes la procédure interne à suivre lors de l'examen de l'aptitude des candidats.

Il semble ensuite indiqué d'accorder un droit de recours au candidat dont l'enregistrement serait refusé (voir article 9 de la proposition de loi 0780/001).

Si les listes sont rédigées au niveau des cours, ce recours devra avoir lieu devant la Cour de cassation qui doit, à cet égard, être compétente pour juger non seulement la légalité de la décision mais également les faits eux-mêmes.

Si l'on prévoit, en théorie, uniquement un recours ordinaire en cassation (sans que la cour puisse juger les faits), dans la pratique, le recours du candidat refusé restera généralement lettre morte.

La procédure d'enregistrement ne doit pas être inutilement formalisée. Ainsi l'annexe obligatoire à toutes sortes de documents (certificat de bonne vie et mœurs...) semble-t-elle superflue puisque, lorsque le procureur rend son avis, il dispose de meilleurs canaux d'information pour notamment vérifier si l'expert a déjà été condamné en Belgique ou à l'étranger.

Si on fixe un délai de validité d'enregistrement sur la liste (la question est de savoir si c'est bien utile), il est préférable de le porter à cinq ans.

Il semble préférable que les cours prennent elles-mêmes l'initiative de tenir leurs listes à jour.

De procureur des Konings of de arbeidsauditeur onderzoekt de aanvraag, wint adviezen in en stelt een modellijst samen voor de rechtbank waarbij hij het openbaar ministerie waarneemt.

De rechtbank beslist in algemene vergadering, bij geheime stemming en zonder opgave van redenen, over de definitieve samenstelling van de lijst. Tegen haar beslissing staat alleen voorziening in cassatie open.

Verder bepaalt artikel 9 van het wetsvoorstel 0780/001 dat de inschrijving op de lijst twee jaar geldig blijft.

Advies H.R.J.

Het lijkt wenselijk dat de aanvragen tot opname worden gericht aan de eerste voorzitter van het hof van beroep en/of het arbeidshof.

In de praktijk wordt nu meestal het advies gevraagd van de procureur des Konings van de woonplaats van de kandidaat.

Dit kan worden behouden omdat de procureur des Konings (eventueel de procureur-generaal) het best geplaatst is om na te gaan of er geen bezwaren bestaan tegen de opname van een kandidaat.

Verder lijkt het wenselijk dat de hoven zelf bepalen welke interne procedure wordt gevolgd bij het onderzoek naar de geschiktheid van de kandidaten en vooraleer de kandidaturen worden voorgelegd aan de algemene vergadering.

Het lijkt aangewezen de kandidaat wiens opname wordt geweigerd, een recht van verhaal te verlenen (zie artikel 9 van het wetsvoorstel 0780/001).

Als de lijsten worden opgesteld op het niveau van de hoven, zal dit verhaal moeten gebeuren voor het Hof van Cassatie, dat ten deze bevoegd moet zijn om naast de wettelijkheid van de beslissing ook de feiten te beoordelen.

Als men enkel voorziet in een normaal cassatieberoep (zonder dat het Hof de feiten kan beoordelen) zal het verhaal van de afgewezen kandidaat in de praktijk meestal dode letter blijven.

De procedure voor opname moet niet nodeloos worden geformaliseerd. Zo lijkt het verplicht voegen van allerhande documenten (bewijs goed gedrag en zeden ...) overbodig, aangezien de procureur bij het geven van zijn advies over betere informatiekanalen beschikt, om, ondermeer na te gaan als de deskundige reeds veroordeeld werd in België of in het buitenland.

Als een beperkte geldigheidsduur voor de opname op de lijst wordt bepaald het is de vraag of dit nodig is), kan deze beter op vijf jaar worden gebracht.

Het lijkt verkieslijk dat de hoven zelf het initiatief nemen om hun lijsten up to date te houden.

Elles peuvent utiliser la procédure de suppression ou de radiation si le fonctionnement d'un expert est remis en doute à juste titre; elles peuvent en outre, à intervalles réguliers, communiquer si les experts repris sur la liste souhaitent en-core y figurer.

La proposition par laquelle l'expert prête serment avant son enregistrement définitif sur la liste semble indiquée puisqu'elle implique une simplification des modalités de la forme, notamment la modalité du serment dans chaque rapport.

La procédure d'enregistrement ne doit pas être inutilement formalisée.

Il semble indiqué d'accorder un droit de recours au candidat dont l'enregistrement serait refusé. Ce recours doit avoir lieu devant la Cour de cassation si les listes sont rédigées au niveau des cours.

5. Publication de la liste

Pour l'instant, cette matière n'est pas régie par le Code.

Dans ses avis précédents, le C.S.J. ne s'est pas prononcé sur la manière dont les listes doivent être publiées.

L'article 9 de la proposition de loi 0780/001 dispose que le procureur général du ressort de la cour établit une liste d'experts et que le collège des procureurs généraux établit une liste nationale, qui sera ensuite publiée au *Moniteur belge* par le ministre de la Justice.

Avis C.S.J.

Les premiers présidents des cours d'appel (après concertation avec leurs collègues des cours du travail) transmettent chaque année une liste actualisée au ministre de la Justice, qui est chargé de sa publication.

Il semble naturellement souhaitable de publier ces listes au *Moniteur belge*.

En outre, on peut envisager sa publication sur le site web de l'ordre judiciaire (dans le cadre du projet Phénix) et sur le site web des cours, des tribunaux et des justices de paix qui disposent d'un site.

De surcroît, ces listes mises à jour devraient pouvoir être consultées auprès de chaque greffe.

Il semble souhaitable de publier ces listes au *Moniteur belge*.

Zij kunnen gebruik maken van de procedure van weglating of schrapping als blijkt dat er gegronde twijfels bestaan over het functioneren van de expert; zij kunnen bovendien op regelde tijdstippen informeren of de deskundigen die op de lijst voorkomen, op deze lijst wensen te blijven.

Het voorstel om de deskundige de eed te laten afleggen alvorens hij definitief op de lijst wordt opgenomen lijkt aange-wezen aangezien dit een vereenvoudiging van de vorm-voorschriften, inzake de eed bij elk verslag, inhoudt.

De procedure voor opname moet niet nodeloos worden geformaliseerd.

Het lijkt aangewezen de kandidaat wiens opname wordt geweigerd, een recht van verhaal te verlenen .Dit verhaal moet gebeuren voor het Hof van Cassatie indien de lijsten worden opgesteld op het niveau van de Hoven.

5. Bekendmaking van de lijst

Op dit ogenblik wordt deze materie niet geregeld in de wet.

De H.R.J. heeft zich in zijn vorige adviezen niet uitgesproken over de manier waarop de lijsten dienen te worden bekend gemaakt.

Artikel 9 van het wetsvoorstel 0780/001 bepaalt dat de procureur-generaal voor het ambtsgebied van het hof een lijst van deskundigen opmaakt en dat het college van procureurs-generaal een nationale lijst opmaakt die dan door de minister van Justitie wordt bekend gemaakt in het *Belgische Staatsblad*.

Advies H.R.J.

De eerste voorzitters van de hoven van beroep (na overleg met hun collega's van de arbeidshoven) maken elk jaar een geactualiseerde lijst over aan de minister van Justitie, die zorgt voor de bekendmaking ervan.

Het lijkt inderdaad wenselijk deze lijsten te publiceren in het *Belgisch Staatsblad*.

Bovendien kan worden gedacht aan de publicatie op de website de rechterlijke orde (in het raam van het Phenix-project) en op de website van de hoven, rechtbanken en vrederechten die hierover beschikken.

Bovendien zouden deze bijgewerkte lijsten ter inzage moeten liggen op elke griffie.

Het lijkt wenselijk deze lijsten te publiceren in het *Belgisch Staatsblad*.

6. Contrôle de la liste

Pour l'instant, cette matière n'est pas régie par le Code.

Le Conseil supérieur a déjà relevé ⁷ que l'introduction de listes d'experts n'a de sens que si la qualité des experts repris sur cette liste est contrôlée en permanence. Cela implique une évaluation du travail des experts (par le juge qui statue finalement sur la base du rapport d'expertise, par exemple) et une centralisation des informations alors recueillies.

Ensuite, le Conseil supérieur a stipulé⁸ que, en cas de négligence caractérisée, il devrait être possible de faire radier un expert de la liste sur laquelle il figure. Un recours devrait toutefois être ouvert à l'expert ainsi sanctionné.

L'article 4 de la proposition de loi 0780/001 prévoit la convocation de l'assemblée générale pour examiner les rapports des conseillers ou des juges relatifs aux experts qu'ils ont nommés.

L'article 9 de la proposition de loi 0780/001 dispose qu'un expert peut, sur le rapport d'un ou de plusieurs juges ou à la requête d'une partie lésée ou du ministère public, être à tout moment omis ou radié de la liste, par le tribunal.

La suppression est prononcée lorsque, pour cause de maladie ou tout autre motif, l'expert n'est plus en mesure de remplir sa mission d'expert.

La radiation est prononcée lorsque l'expert néglige les expertises lui confiées ou qu'il s'est rendu coupable de négligence intolérable de sa charge.

Le président du tribunal peut momentanément suspendre un expert pendant un maximum de trois mois. Ce délai peut être prorogé par décision motivée du tribunal.

Cette décision est uniquement susceptible de pourvoi en cassation.

Avis C.S.J.

Le Conseil supérieur souhaite à nouveau rappeler la nécessité d'organiser une évaluation permanente et centrale de la qualité du travail des experts désignés.

Comme les listes sont établies et mises à jour au niveau du ressort de la cour d'appel, il ne semble toutefois pas raisonnable que les juges et conseillers fassent régulièrement rapport, à leur assemblée générale, du fonctionnement des experts désignés.

Il faut toutefois prévoir une possibilité de signaler les cas problématiques afin que la cour d'appel – cour du travail puisse adapter les listes au besoin.

⁷ Avis des 9 octobre 2002 et 14 mai 2003.

⁸ Avis «Recommandations sur l'expertise judiciaire en matière pénale et sociale», approuvé par l'assemblée générale du 14 mai 2003, pp. 3 et 4.

6. Controle van de lijst

Op dit ogenblik wordt deze materie niet geregeld in de wet.

De Hoge Raad merkte reeds op ⁷ dat de invoering van lijsten van deskundigen slechts zinvol is als de kwaliteit van de deskundigen op die lijst permanent wordt bewaakt. Dit impliceert dat het werk van de deskundigen wordt geëvalueerd (bij voorbeeld door de rechter die uiteindelijk op basis van het deskundigenverslag uitspraak doet) en dat de aldus verkregen informatie wordt gecentraliseerd.

Verder stelt de Hoge Raad ⁸ dat in geval van manifeste nalatigheid het mogelijk moet zijn een deskundige van de lijst te laten schrappen en dat tegen deze sanctie een rechtsmiddel moet openstaan. (p 3 en 4)

Artikel 4 van het wetsvoorstel 0780/001 voorziet in de bijeenroeping van de algemene vergadering om de verslagen te horen van de raadsheren of de rechters betreffende de deskundigen die zij hebben benoemd te onderzoeken.

Artikel 9 van het wetsvoorstel 0780/001 bepaalt dat een deskundige, op het verslag van één of meer rechters of op vordering van een benadeelde partij of van het openbaar ministerie, op ieder ogenblik van de lijst kan worden weggelaten of van deze lijst worden geschrapt, door de rechtbank.

De weglating wordt uitgesproken wanneer de deskundige wegens ziekte of wegens enige andere reden niet meer in staat is om als deskundige op te treden.

De schrapping wordt uitgesproken wanneer de deskundige de hem toevertrouwde onderzoeken verwaarloost of zich schuldig heeft gemaakt aan niet te dulden ambtsverzuim.

De voorzitter van de rechtbank kan een deskundige voorlopig schorsen gedurende ten hoogste drie maanden. Deze termijn kan worden verlengd bij een met redenen omklede beslissing van de rechtbank.

Tegen deze beslissing staat alleen voorziening in cassatie open.

Advies H.R.J.

De Hoge Raad wenst nogmaals de noodzaak te benadrukken van een permanente en centraal georganiseerde evaluatie van de kwaliteit van het werk van de aangestelde deskundigen.

Aangenomen dat de lijsten worden opgesteld en bijgehouden op het niveau van het ressort van het hof van beroep, lijkt het echter niet zinvol dat rechters en raadsheren regelmatig verslag uitbrengen, aan hun algemene vergadering, over de werking van de aangestelde deskundigen.

Wel dient te worden voorzien in een mogelijkheid om probleemgevallen te signaleren zodat het Hof van Beroep - Arbeidshof de lijsten zo nodig kan aanpassen.

⁷ Adviezen van 9 oktober 2002 en 14 mei 2003.

⁸ Advies «Aanbevelingen over het deskundigenonderzoek in strafzaken en in sociale zaken», goedgekeurd op de algemene vergadering van 14 mei 2003, blz. 3 en 4.

Il semble excessif d'accorder à une partie lésée la possibilité d'engager une procédure en suppression ou radiation d'un expert puisqu'une partie succombante se sentira très vite «partie lésée».

Il semble souhaitable de motiver chaque décision de suppression, suspension ou radiation et de prévoir une possibilité d'appel telle que décrite ci-dessus au point 4.

Le Conseil supérieur souhaite à nouveau rappeler la nécessité d'organiser une évaluation permanente et centrale de la qualité du travail des experts désignés. Il ne semble toutefois pas raisonnable que les juges et conseillers fassent rapport, à leur assemblée générale. Il faut prévoir une possibilité de signaler les cas problématiques afin que la cour d'appel – cour du travail puisse adapter les listes au besoin.

7. Désignation d'un expert en dehors de la liste.

Pour l'instant, cette matière n'est pas régie par le Code.

Le C.S.J. a déjà stipulé⁹ que la possibilité de déroger au principe de la désignation des seuls experts repris sur les listes doit rester aussi ouverte que possible.

L'article 4 de la proposition de loi 1535/001 dispose que le juge ne peut déroger aux listes d'experts que lorsque l'expertise concerne une matière pour laquelle aucun des experts repris sur la liste n'est jugé apte. Il motive alors sa décision.

L'article 9 de la proposition de loi 0780/001 dispose que les cours d'appel et cours du travail peuvent désigner des experts dont les noms ne figurent pas sur les listes visées au présent article.

Les tribunaux de première instance, les tribunaux du travail, les tribunaux de commerce, les justices de paix et les tribunaux de police peuvent, dans des cas exceptionnels, en mentionnant leurs motifs, désigner des experts dont le nom ne figure pas sur les listes visées au présent article.

Le ministre de la Justice fait publier annuellement, au mois de janvier, les nom, prénom, profession et domicile des experts qui ont été nommés en dehors de la liste et qui ont accepté leur mission, en mentionnant le tribunal qui les a désignés, la date du jugement, la chambre du tribunal et la composition du siège.

⁹ Avis «Recommandations sur l'expertise judiciaire en matière pénale et sociale», approuvé par l'assemblée générale du 14 mai 2003, p.2.

Aan een 'benadeelde' partij de mogelijkheid geven om een procedure van weglating of schrapping van een deskundige te starten, lijkt te verregaand aangezien een door de rechter in het ongelijk gestelde partij zich zeer snel een 'benadeelde' partij zal voelen.

Het lijkt wenselijk dat elke beslissing van weglating, schorsing of schrapping wordt gemotiveerd en dat in een beroeps-mogelijkheid wordt voorzien zoals hiervoor werd omschreven onder punt 4.

De Hoge Raad wenst nogmaals de noodzaak te benadrukken van een permanente evaluatie van de kwaliteit van het werk van de aangestelde deskundigen. Het lijkt echter niet zinvol dat rechters en raadsheren verslag uitbrengen aan hun algemene vergadering. Wel dient te worden voorzien in een mogelijkheid om probleemgevallen te signaleren zodat het Hof van Beroep - Arbeidshof de lijsten zo nodig kan aanpassen.

7. Aanstelling van een deskundige buiten de lijst

Op dit ogenblik wordt deze materie niet geregeld in de wet.

De H.R.J. heeft reeds gesteld dat de mogelijkheid om af te wijken van het principe, dat alleen nog deskundigen kunnen worden aangesteld die voorkomen op de lijsten, zo ruim mogelijk moet worden voorzien.⁹

Artikel 4 van het wetsvoorstel 1535/001 bepaalt dat de rechter slechts van de lijsten van de deskundigen mag afwijken wanneer het deskundigenonderzoek een materie tot voorwerp heeft waarvoor geen van de op de lijsten voorkomende deskundigen geschikt kan worden geacht. Hij geeft daartoe zijn beweegredenen aan.

Artikel 9 van het wetsvoorstel 0780/001 bepaalt dat de hoven van beroep en de arbeidshoven deskundigen kunnen aanwijzen waarvan de namen niet voorkomen op de in dit artikel bedoelde lijsten.

De rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken, de rechtbanken van koophandel, de vrederechten en de politierechtbanken kunnen, in uitzonderlijke gevallen, onder vermelding van hun beweegredenen, deskundigen aanstellen waarvan de namen niet voorkomen op de in dit artikel bedoelde lijsten.

De minister van Justitie laat ieder jaar, in de maand januari, de naam, de voornamen, het beroep en de woonplaats bekendmaken van de deskundigen die buiten enige lijst werden benoemd en die hun opdracht hebben aanvaard, onder vermelding van de rechtbank die hen heeft aangesteld, de datum van het vonnis, de kamer van de rechtbank en de samenstelling van de zetel.

⁹ Advies, «Aanbevelingen over het deskundigenonderzoek in strafzaken en in sociale zaken», goedgekeurd op de algemene vergadering van 14 mei 2003, blz.2.

L'article 6 de la proposition de loi 0780/001 dispose que le juge qui désigne un expert dont le nom ne figure pas sur la liste est tenu de motiver cette désignation sous peine de prise à partie contre le juge et de tous dommages-intérêts.

L'article 7 de la proposition de loi 0780/001 dispose que le juge mentionne dans le jugement que l'expert n'a pas été choisi sur une liste d'experts établie conformément à l'article 1991 C. jud.

L'article 8 de la proposition de loi 0780/001 dispose que si l'expert n'a pas été désigné sur une liste d'experts, le greffier adresse une copie certifiée conforme du jugement au procureur du Roi. Le procureur du Roi doit alors examiner d'urgence si l'expert n'a pas été condamné pour un crime ou un délit intentionnel pour lequel une peine d'emprisonnement principal a été prononcée et qu'il n'a pas obtenu l'effacement de la condamnation ou la réhabilitation le jour de la désignation, ou si l'expert n'a pas été déclaré faillite et si l'expert désigné n'a pas encouru de peine disciplinaire pendant les dix années qui ont précédé sa désignation. L'expert qui se trouve dans l'un des cas susmentionnés est tenu d'en aviser immédiatement le juge et de se retirer de l'affaire, à moins que le juge ne confirme sa désignation. La confirmation a lieu sans obligation de motivation de la décision.

Avis C.S.J.

Il est important que le juge garde la possibilité de désigner un expert en dehors de la liste. On peut accepter que le juge motive son choix en dehors de la liste.

Dans l'ensemble, il ne semble pas souhaitable qu'à défaut de motivation soit prévu un recours contre le juge. Outre le fait que pareille procédure témoigne d'une méfiance illégitime à l'égard du juge et qu'elle ne correspond absolument pas au contenu de l'article 1140 C. jud., elle est également très compliquée.

On peut stipuler qu'il rentre dans les tâches des chefs de corps de veiller à ce que toute désignation d'experts n'ait pas lieu abusivement en dehors de la liste. Cette même tâche peut être confiée aux présidents des TPI en ce qui concerne les juges de paix et les juges au tribunal de police.

Il semble souhaitable de stipuler que l'expert qui n'a pas été repris sur la liste et qui est (exceptionnellement) désigné par le juge doit refuser sa mission s'il ne remplit pas certaines conditions (faillite non réhabilitée, condamnations graves, sanctions disciplinaires graves non effacées).

Un examen préalable par le procureur du Roi semble trop fastidieux et génèrera du retard.

Il est important que le juge garde la possibilité de désigner exceptionnellement un expert en dehors de la liste.

Artikel 6 van het wetsvoorstel 0780/001 bepaalt dat de rechter die een deskundige aanstelt waarvan de naam niet voorkomt op de lijst ertoe gehouden is deze aanstelling te motiveren op straffe van verhaal op de rechter en vergoeding van alle schade.

Artikel 7 van het wetsvoorstel 0780/001 bepaalt dat de rechter in het vonnis vermeldt dat de deskundige niet werd gekozen uit een lijst van deskundigen opgemaakt overeenkomstig artikel 991 Ger. W.

Artikel 8 van het wetsvoorstel 0780/001 bepaalt dat indien de deskundige niet werd gekozen uit een lijst van deskundigen, de griffier een eensluidend verklaard afschrift van het vonnis zendt aan de procureur des Konings. De procureur des Konings dient dan bij hoogdringendheid te onderzoeken of de deskundige niet werd veroordeeld wegens een misdaad of wegens een met opzet gepleegd wanbedrijf waarvoor hoofd-gevangenisstraf werd uitgesproken en of hij geen uitwissing van veroordeling of herstel in eer en rechten heeft verkregen op de dag van de aanstelling, of de deskundige niet failliet werd verklaard en of de aangewezen deskundige gedurende tien jaar die aan zijn aanstelling voorafgaan geen tuchtstraffen heeft opgelopen. De deskundige die zich in één van de hiervoor vermelde gevallen bevindt, is ertoe gehouden zulks onverwijld aan de rechter mede te delen en zich van de zaak te onthouden, tenzij de rechter zijn aanstelling bevestigt. De bevestiging geschiedt zonder opgave van redenen.

Advies H.R.J.

Het is belangrijk dat de rechter de mogelijkheid behoudt om een expert aan te stellen buiten de lijst. Er kan worden aangenomen dat de rechter zijn keuze buiten de lijst motiveert.

Het lijkt in het geheel niet wenselijk dat bij gemis aan motivering wordt voorzien in een verhaal op de rechter. Behalve het feit dat een dergelijk procedure getuigt van een ongewettigd wantrouwen ten overstaan van de rechter en helemaal niet strookt met het opzet van artikel 1140 Ger. W., is zij bovendien zeer omslachtig.

Men kan bepalen dat het tot de taken van de korpsoversten behoort om er op toe te zien dat bij de aanstelling van deskundigen niet lichtzinnig wordt afgeweken van de lijst. Dezelfde opdracht kan worden toevertrouwd aan de voorzitters van de REA voor wat betreft de vrederechters en de rechters in de politierechtbank.

Het lijkt wenselijk te bepalen dat de expert die niet is opgenomen op de lijst en die (uitzonderlijk) door de rechter wordt aangesteld, zijn opdracht moet weigeren als hij niet aan bepaalde voorwaarden voldoet (niet verschoonde failliet, niet uitgewiste ernstige veroordelingen, ernstige tuchtsancties).

Een voorafgaande onderzoek door de procureur des Konings lijkt te omslachtig en zal vertragend werken.

Het is belangrijk dat de rechter de mogelijkheid behoudt om uitzonderlijk een expert aan te stellen buiten de lijst.

8. Désignation d'un expert par les parties

Pour l'instant, cette matière n'est pas régie par le Code.

Dans ses avis précédents, le C.S.J. ne s'est pas prononcé sur cette matière.

L'article 4 de la proposition de loi 1535/001 dispose que les parties peuvent s'accorder pour proposer au juge un ou plusieurs experts figurant sur les listes des experts. Le juge désigne les experts proposés. Ce n'est que si l'expertise porte sur une matière pour laquelle aucun des experts mentionnés sur les listes n'est considéré comme compétent que d'autres experts peuvent être proposés par les parties pour autant qu'elles motivent leur proposition.

Avis C.S.J.

Il est important que l'expert jouisse de la confiance du tribunal, mais il est tout aussi important que l'expert jouisse de la confiance des parties (et de leurs avocats).

Il faut maintenir la possibilité pour les parties de proposer un expert au tribunal ou de convenir de la désignation d'un autre expert que celui désigné par le tribunal.

Il y a lieu de se demander si les parties qui désignent ou proposent un expert en simple concertation doivent en outre le choisir en dehors de la liste ou si elles jouissent de la pleine liberté.

Il faut maintenir la possibilité pour les parties de proposer un expert au tribunal.

Deuxième thème: le caractère subsidiaire de l'expertise¹⁰

A l'exception de quelques hypothèses, l'expertise judiciaire revêt traditionnellement un caractère facultatif.

Le juge dispose donc du pouvoir de déterminer l'opportunité de recourir à cette mesure. En d'autres termes, il lui appartient d'apprécier si l'expertise s'avère ou non indispensable pour élaborer sa propre conviction et, surtout, s'il y a matière à expertise parce que la solution du litige exige des connaissances techniques.

Si la mesure paraît superflue, le juge doit refuser de l'ordonner.

Le Code judiciaire n'organise actuellement aucune progressivité dans les mesures d'instruction. Cependant, certaines dispositions de ce Code, souvent méconnues et donc peu appliquées, offrent de réelles potentialités.

¹⁰ Le texte a été rédigé à l'origine en langue française.

8. Voordracht van een deskundige door de partijen

Op dit ogenblik wordt deze materie niet geregeld in de wet.

De H.R.J. heeft zich in zijn vorige adviezen niet uitgesproken over deze materie.

Artikel 4 van het wetsvoorstel 1535/001 bepaalt dat de partijen kunnen overeenkomen aan de rechter een of meer deskundigen voor te dragen die op de lijsten van de deskundigen worden vermeld. Enkel wanneer het deskundigenonderzoek betrekking heeft op een materie waarvoor geen deskundigen op de lijsten zijn vermeld die geschikt worden geacht, mogen andere deskundigen door de partijen worden voorgedragen, mits zij daartoe hun beweegredenen vermelden.

Advies H.R.J.

Het is belangrijk dat de deskundige het vertrouwen geniet van de rechtbank, maar het is evenzeer van belang dat de deskundige het vertrouwen geniet van de partijen (en hun advocaten).

De mogelijkheid moet worden behouden dat de partijen een deskundige voorstellen aan de rechtbank of dat zij in de plaats van de deskundige aangesteld door de rechtbank overeenkomen een andere deskundige aan te stellen.

Men dient de vraag te stellen of de partijen die in gemeen overleg een deskundige aanstellen of voorstellen daarbij moeten kiezen uit de lijst, dan wel of zij de volledige vrijheid genieten.

De mogelijkheid moet worden behouden dat de partijen een deskundige voorstellen aan de rechtbank.

Tweede thema: het ondergeschikt karakter van het deskundigen-onderzoek¹⁰

Met uitzondering van enkele hypothesen, heeft het gerechtelijke deskundigen-onderzoek traditioneel een facultatief karakter.

De rechter beschikt dus over de macht om te bepalen of het opportuun is om tot een dergelijke maatregel over te gaan. Met andere woorden, hij moet bepalen of het deskundigen-onderzoek al dan niet onontbeerlijk is om zijn eigen overtuiging te vormen en vooral of er materie is tot deskundigen-onderzoek omdat het oplossen van het geschil een technische kennis vereist.

Indien de maatregel overbodig lijkt, moet de rechter weigeren deze te bevelen.

Momenteel organiseert het Gerechtelijk Wetboek geen progressiviteit in de onderzoeksmaatregelen. Nochtans bieden bepaalde bepalingen van dit Wetboek, die dikwijls miskend en dus weinig toegepast worden, reële mogelijkheden.

¹⁰ De oorspronkelijke tekst is in het Frans.

On peut songer à:

- L'article 516, alinéa 2 du Code judiciaire prévoyant que les huissiers peuvent être commis «pour effectuer des constatations purement matérielles, exclusives de tout avis sur les conséquences de fait ou de droit qui peuvent en résulter».
- L'article 985 qui prévoit la possibilité pour le juge qui ordonne une mesure d'instruction de décider qu'un expert y assistera pour donner des explications techniques.
- L'article 987 qui prévoit le complément d'expertise et l'audition de l'expert.
- L'article 989 qui permet au juge de désigner un expert chargé de faire verbalement rapport à l'audience fixée, actuellement seulement «dans les causes jugées en degré d'appel». Cette expertise reçoit parfois dans la pratique la qualification de «petite expertise» («eenvoudige expertise»).
- L'article 992 qui autorise le juge à ordonner la comparution personnelle des parties ou de l'une d'entre elles.
- L'article 1007 qui autorise le juge à ordonner, même d'office, une descente sur les lieux.

En droit français, le recours à l'expertise judiciaire est davantage limité.

L'article 147 du nouveau Code de procédure civile impose au juge de «limiter le choix de la mesure à ce qui est suffisant pour la solution du litige, en s'attachant à retenir ce qui est le plus simple et le moins onéreux».

L'article 148 du même Code permet par ailleurs au juge de «conjuguer plusieurs mesures d'instruction», ainsi que de «joindre toute autre mesure nécessaire à celles qui ont déjà été ordonnées».

Par ailleurs, les articles 249 et suivants du nouveau Code de procédure civile français distinguent trois mesures d'instruction auxquelles le juge peut avoir recours: les constatations, la consultation et l'expertise.

En Belgique, le Code judiciaire n'établit actuellement pas l'obligation formelle pour le juge de choisir la mesure d'instruction la plus rapide et la moins coûteuse.

Les propositions 0432/001, 1347/001 et 1535/001 préconisent l'affirmation dans le Code judiciaire du caractère subsidiaire de l'expertise.

En outre, les articles 4 de la proposition 1025/001 et 14 de la proposition 1535/001 prévoient l'extension de la «petite expertise» à tous les niveaux de juridiction. L'article 13 de la proposition 1535/001 prévoit la possibilité pour le juge d'entendre les conseils techniques.

Men denkt hierbij aan:

- het artikel 516, al. 2 van het Gerechtelijk Wetboek dat voorziet dat deurwaarders belast kunnen worden «om zuiver materiële vaststellingen te doen, hierbij iedere mening uitsluitend betreffende de feitelijke of gerechtelijke gevolgen die hieruit kunnen resulteren.»
- het artikel 985 voorziet de mogelijkheid voor de rechter die een onderzoeksmaatregel beveelt, te beslissen dat een deskundige hem bijstaat om de technische uitleg te geven.
- Het artikel 987 dat een bijkomend deskundigenonderzoek voorziet en het verhoor van de deskundige.
- Het artikel 989 dat de rechter toelaat een deskundige aan te stellen die een verbaal verslag moet uitbrengen op de vastgestelde zitting, momenteel enkel «in geschillen die in hoger beroep worden beoordeeld.» Dit deskundigenonderzoek krijgt dikwijls in de praktijk de kwalificatie van «eenvoudig deskundigenonderzoek» («*petite expertise*»).
- Het artikel 992 dat de rechter toelaat de persoonlijke verschijning van de partijen of van één van hen te bevelen.
- Het artikel 1007 dat de rechter toelaat, zelfs van ambtswege, zich ter plaatse te begeven.

In het Franse recht is de toevlucht tot een gerechtelijk deskundigenonderzoek nog meer beperkt.

Het artikel 147 van het nieuwe Wetboek voor burgerlijke procedure legt de rechter op «de keuze van de maatregel te beperken tot hetgeen volstaat om het geschil op te lossen, waarbij hij zich moet houden tot wat het eenvoudigst en het goedkoopst is.»

Het artikel 148 van hetzelfde Wetboek staat de rechter trouwens toe «meerdere onderzoeksmaatregelen samen te voegen» evenals «iedere andere noodzakelijke maatregel bij te voegen bij dezen die reeds bevolen werden».

Trouwens, de artikelen 249 en volgende van het nieuwe Franse Wetboek voor burgerlijke procedure onderscheiden drie onderzoeksmaatregelen waarop de rechter een beroep kan doen: de vaststellingen, de consultatie en het deskundigenonderzoek.

In België stelt het Gerechtelijk Wetboek momenteel geen formele verplichting vast voor de rechter om de snelste en goedkoopste onderzoeksmaatregel te kiezen.

De voorstellen 0432/001, 1347/001 en 1535/001 dringen erop aan in het Gerechtelijk Wetboek het ondergeschikte karakter van het deskundigenonderzoek te bevestigen.

Onder meer de artikels 4 van het voorstel 1025/001 en 14 van het voorstel 1535/001 voorzien de uitbreiding van het «eenvoudige deskundigenonderzoek» naar alle niveaus van de rechtsmacht. Het artikel 13 van het voorstel 1535/001 voorziet de mogelijkheid voor de rechter om de technische raadgevers te horen.

Dans son «avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure», le Conseil supérieur de la Justice estimait déjà souhaitable de réserver l'expertise aux cas où il n'existe pas d'autres moyens de preuve ou si ceux-ci sont épuisés, en précisant: *«Le Conseil supérieur est conscient du fait qu'il est facile d'éluder une telle condition et qu'il est difficile de sanctionner le non-respect de celle-ci. Toutefois, ceci n'empêche qu'ainsi l'attention de tous les intéressés est attirée sur les conséquences possibles de ce moyen de preuve».*

Avis du C.S.J.

Le Conseil supérieur de la Justice considère qu'il est souhaitable que l'expertise conserve un caractère subsidiaire et qu'il ne soit dès lors fait usage de cette mesure d'instruction que dans l'hypothèse où d'autres mesures, plus rapides et moins coûteuses, prévues par le Code judiciaire ne paraissent pas de nature à permettre au juge de résoudre le litige.

Sur le plan légistique, l'insertion d'un article 876bis dans le Code judiciaire paraît sans doute la meilleure option. L'adjonction d'une disposition préliminaire supplémentaire au chapitre des preuves paraît en effet de nature à constituer un repère général pour le juge saisi d'une demande tendant à ordonner une mesure d'instruction.

Ainsi que le relèvent Messieurs Erdman et de Leval¹¹, il convient par ailleurs d'encourager les autres mesures offertes au juge, ainsi que de généraliser l'expertise simplifiée telle qu'elle existe à l'heure actuelle uniquement dans les causes jugées en degré d'appel.

Le C.S.J. est donc favorable à l'extension de la «petite expertise» à tous les niveaux de juridiction et à la possibilité d'auditionner les conseils techniques.

L'expertise doit, selon le C.S.J., conserver un caractère subsidiaire et il est souhaitable de le préciser explicitement dans le Code Judiciaire.

Le C.S.J. est par ailleurs favorable à la généralisation de l'expertise simplifiée telle qu'elle existe à l'heure actuelle uniquement dans les causes jugées en degré d'appel.

¹¹ Fred ERDMAN et Georges de LEVAL, Les Dialogues Justice, Rapport de synthèse rédigé à la demande Laurette ONKELINX, Juillet 2004, pp. 230 et svr.

In zijn «advies betreffende het voorontwerp van de wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat betreft de procedure», oordeelde de Hoge Raad voor de Justitie reeds dat het wenselijk was het deskundigenonderzoek voor te behouden voor de gevallen waarin er geen andere bewijsmiddelen waren of indien deze bewijsmiddelen uitgeput zijn, en hij stelt hierbij dat: *«De Hoge Raad is zich bewust van het feit dat het gemakkelijk is een dergelijke voorwaarde te ontduiken en dat het moeilijk is om het gebrek aan respect ervan te sanctionneren. Nochtans, wordt op die manier de aandacht van alle betrokkenen getrokken op de mogelijke gevolgen van dit bewijsmiddel».*

Advies H.R.J.

De Hoge Raad voor de Justitie meent dat het wenselijk is dat het deskundigenonderzoek een ondergeschikt karakter behoudt en dat deze onderzoeksmaatregel slechts zou worden gebruikt in de hypothese dat andere snellere en goedkopere maatregelen, voorzien in het Gerechtelijk Wetboek niet van dien aard zijn dat zij de oplossing van het geschil toelaten.

Voor wat de wetgeving betreft, is het invoegen van een artikel 876bis in het Gerechtelijk Wetboek ongetwijfeld de beste optie. Het toevoegen van een bijkomende voorafgaandelijke bepaling aan het hoofdstuk betreffende de bewijzen lijkt inderdaad een algemeen richtpunt te zijn voor de rechter belast met een vraag strekkende tot het bevelen van een onderzoeksmaatregel.

Zoals de Heren Erdman en de Leval¹¹ het opmerken, past het trouwens de andere maatregelen die aan de rechter worden aangeboden aan te moedigen, en moet het vereenvoudigde deskundigenonderzoek, zoals het nu enkel bestaat voor geschillen die in Hoger Beroep worden behandeld, veralgemeend worden.

De H.R.J. is dus voorstander van een uitbreiding van het «eenvoudige deskundigenonderzoek» tot alle niveaus van de rechtsmacht en van de mogelijkheid om de technische raadgevers te verhoren.

Volgens de H.R.J. moet het deskundigenonderzoek een ondergeschikt karakter behouden en is het wenselijk dit uitdrukkelijk te bepalen in het Gerechtelijk Wetboek.

De H.R.J. is trouwens voorstander van een veralgemening van het eenvoudige deskundigenonderzoek zoals het momenteel enkel bestaat voor geschillen die in Hoger Beroep worden behandeld.

¹¹ Fred ERDMAN en Georges de LEVAL, Les Dialogues Justice, Rapport de synthèse rédigé à la demande Laurette ONKELINX, juli 2004, blz. 230 en volgende.

Troisième thème: le déroulement de la procédure, les délais et le contrôle du juge ¹²

Ce thème est lui-même divisé en 8 parties:

1. la mise en mouvement de l'expertise;
2. le «contact préalable»;
3. les délais pour le dépôt du rapport;
4. la prolongation des délais et le remplacement de l'expert;
5. l'exécution de la mission par l'expert;
6. le contrôle et le rôle actif du juge;
7. l'expertise par défaut;
8. la fixation immédiate de l'affaire au fond;

1. La mise en mouvement de l'expertise

Dans l'état actuel de la législation, cette matière est régie par l'article 965 du Code judiciaire: l'expert est saisi de sa mission à la requête de la partie la plus diligente.

Dans son avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire, le C.S.J. notait déjà: «*C'est sans aucun doute une bonne chose que l'expert soit automatiquement informé de sa désignation par le greffe, sans attendre une demande de «la partie la plus diligente». Cela permettra d'éviter que ne soit attribué à l'expert un retard qui ne procéderait que de la négligence des parties à mettre en mouvement l'expertise*»¹³.

L'article 2 de la proposition 1025/001 prévoit la suppression de l'exigence d'une «requête de la partie la plus diligente»: c'est le greffier qui adresse, sans demande préalable, la copie du jugement à l'expert.

L'article 5 de la proposition 1535/001 prévoit également une notification de la décision de désignation effectuée par le greffe, l'expert ayant huit jours pour accepter ou non sa mission.

Avis du C.S.J.

La mise en œuvre automatique de l'expertise paraît présenter l'avantage d'éviter des demandes d'expertise purement dilatoires, ainsi que des retards dans l'exécution par l'expert de sa mission¹⁴.

¹² Le texte a été rédigé à l'origine en langue française.

¹³ Avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure, approuvé lors de l'assemblée générale du 9 octobre 2002, page 38.

¹⁴ Voir J.F. MAROT, «*L'expertise médicale – La mission d'expert et le contrôle du juge*», Formation de l'Ordre Judiciaire, SPF Justice: l'auteur a rassemblé des statistiques qui font apparaître que le délai moyen entre la date de la saisine et celle de la première séance d'expertise médicale est de5,125 mois.

Derde thema: het verloop van de procedure, de termijnen en de controle van de rechter ¹²

Dit thema wordt in 8 delen onderverdeeld:

1. het opstarten van het deskundigenonderzoek;
2. het «voorafgaandelijk contact»;
3. de termijnen voor het neerleggen van het verslag;
4. de verlenging van de termijnen en de vervanging van de deskundige;
5. het uitvoeren van de opdracht door de deskundige;
6. de controle en de actieve rol van de rechter;
7. het deskundigenonderzoek bij verstek;
8. de onmiddellijke vaststelling van de zaak ten gronde;

1. Het opstarten van het deskundigen-onderzoek

In de huidige stand van de wetgeving, wordt deze materie geregeld door het artikel 965 van het Gerechtelijk Wetboek: de deskundige wordt gevat van zijn opdracht op verzoek van de meest gereede partij.

In zijn advies aangaande het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek noteerde de H.R.J. reeds: «*Het is ongetwijfeld een goede zaak dat de deskundige automatisch zou worden ingelicht van zijn aanstelling door de griffie, zonder te wachten op een vraag van «de meest gereede partij». Op die manier kan men vermijden dat aan de deskundige een vertraging wordt verweten die slechts te wijten is aan de nalatigheid van de partijen bij het opstarten van het deskundigenonderzoek*»¹³.

Het artikel 2 van het voorstel 1025/001 voorziet het weglaten van de vereiste van een «verzoek van de meest gereede partij»: het is de griffier die, zonder voorafgaande vraag, een kopie van het vonnis naar de deskundige stuurt.

Het artikel 5 van het voorstel 1535/001 voorziet eveneens een betekening van de beslissing tot aanstelling door de griffie, waarbij de deskundige over acht dagen beschikt om zijn opdracht al dan niet te aanvaarden.

Advies H.R.J.

Het automatisch opstarten van het deskundigenonderzoek schijnt het voordeel te bieden om zuiver dilatoire vragen tot deskundigenonderzoek, evenals een vertraging in de uitvoering van zijn opdracht door de deskundige¹⁴, te vermijden;

¹² De oorspronkelijke tekst is in het Frans.

¹³ Advies betreffende het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat betreft de procedure, goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 9 oktober 2002, blz. 38.

¹⁴ Zie J.F. MAROT, «*L'expertise médicale – La mission d'expert et le contrôle du juge*», Formation de l'Ordre Judiciaire, FOD Justitie; de auteur heeft statistieken verzameld die laten blijken dat de gemiddelde duur tussen de datum van het krijgen van de opdracht en een eerste bijeenkomst voor een medische expertise ... 5,125 maanden bedraagt.

Le C.S.J. se rallie à la proposition consistant à mettre en oeuvre automatiquement l'expertise, qui contribue à responsabiliser davantage les parties quant à leur demande d'expertise et est un vecteur d'accélération du procès.

La faculté pour les parties de transiger et d'aboutir à une solution amiable, pourra toujours mettre un terme au litige, notamment dans le cadre du «contact préalable» dont question ci-après.

Le Conseil supérieur est favorable à la mise en mouvement automatique de l'expertise à l'intervention du greffe.

2. Le «contact préalable»

Le Conseil, dans son avis du 9 octobre 2002 avait antérieurement émis l'idée d'un contact préalable entre le juge, l'expert et les parties.¹⁵ Les buts poursuivis par l'établissement de ce «contact préalable» sont:

- de permettre au juge de déterminer correctement, en connaissance de cause, le délai nécessaire pour le dépôt du rapport d'expertise.

- de déterminer une provision raisonnable.

Pour les parties, il s'agit:

- de se rendre compte du temps que prendra l'expertise.

- d'avoir une idée du coût approximatif de l'expertise, ou, à tout le moins, du mode de calcul des honoraires et frais de l'expert et des éventuels sapiteurs.

Un «contact préalable» permet en outre aux parties, à la lumière de toutes ces données, de prendre au plus tôt attitude sur la poursuite ou non dans la voie de l'expertise ou de transiger entre elles.

Il s'agit en réalité de conférer une forme légale à une pratique déjà répandue dans certaines juridictions, dont l'efficacité a été notamment soulignée par Messieurs Erdman et de Leval¹⁶.

A la différence de cette proposition, qui prévoit systématiquement l'intervention du juge à l'occasion de ce «contact préalable», le Conseil marque sa préférence pour une inter-

De H.R.J. treedt het voorstel bij om het deskundigenonderzoek automatisch op te starten hetgeen de partijen meer verantwoordelijkheid zal bijbrengen bij het vragen van een deskundigenonderzoek en hetgeen de versnellende factor is van het proces.

De mogelijkheid voor de partijen om tot een vergelijk te komen en een minnelijke schikking te treffen, zal nog steeds een einde aan het geschil kunnen stellen, onder meer in het kader van het «voorafgaand contact» waarvan hierna sprake.

De Hoge Raad is voorstander van een automatisch opstarten van het deskundigenonderzoek door tussenkomst van de griffie.

2. Het «voorafgaandelijk contact»

In zijn advies van 9 oktober 2002 had de Raad reeds eerder de idee geopperd van een voorafgaandelijk contact tussen de rechter, de deskundige en de partijen.¹⁵ De doeleinden die worden beoogd met dit «voorafgaandelijk contact» zijn:

- het toelaten aan de rechter om op een correcte manier, met kennis van zaken, de termijn vast te stellen die nodig is voor het neerleggen van het deskundigenonderzoekverslag.

- het vaststellen van een redelijke provisie.

Voor de partijen gaat het erom:

- zich rekenschap te geven van de tijd die het deskundigenonderzoek gaat vragen.

- een idee te hebben van de vermoedelijke kostprijs van het deskundigenonderzoek of tenminste, de manier van berekenen van de erelonen en kosten van de deskundige en de eventuele specialisten die worden geraadpleegd.

Een «voorafgaandelijk contact» laat onder meer aan de partijen toe om, in het licht van al deze gegevens, zo snel mogelijk een houding in te nemen betreffende het al dan niet verder gaan in de richting van een deskundigenonderzoek of om onderling een minnelijke schikking te vinden.

In werkelijkheid gaat het erom een wettelijke vorm te geven aan een praktijk die reeds verspreid is in bepaalde rechtsgebieden, en waarvan de efficiëntie reeds werd onderstreept door de Heren Erdman en de Leval¹⁶.

In tegenstelling tot dit voorstel, dat systematisch de tussenkomst van de rechter voorziet bij dit «voorafgaandelijk contact», geeft de Raad de voorkeur aan een facultatieve

¹⁵ Bien que le présent avis ne concerne pas la proposition de loi 51 1806/001 «modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'expertise» le Conseil supérieur de la Justice relève que cette proposition prévoit également une procédure proche de celle du «contact préalable».

¹⁶ Fred ERDMAN et Georges de LEVAL, Les Dialogues Justice, Rapport de synthèse rédigé à la demande Laurette ONKELINX, Juillet 2004, pp. 230 et svt.

¹⁵ Hoewel voorliggend advies geen betrekking heeft op het wetsvoorstel 51 1806/001 «tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de expertise» merkt de Hoge Raad voor de Justitie op dat dit wetsvoorstel eveneens een procedure bepaalt die nauw aansluit bij het «voorafgaandelijk contact».

¹⁶ Fred ERDMAN en Georges de LEVAL, Les Dialogues Justice, Syntheserapport opgesteld op vraag van Laurette ONKELINX, juli 2004, blz. 230 en volgende.

vention facultative du juge. En effet, toutes les hypothèses ne justifient pas une intervention systématique du juge.

Le Conseil supérieur prône une intervention en deux phases, tout en laissant au juge, qui aura entendu les parties à ce sujet, le soin d'opter ou non pour ce processus (par exemple dans des cas d'extrême urgence qui ne pourraient que trop difficilement se concilier avec cette procédure en phases).

La première phase est la décision désignant l'expert, déterminant sa mission et fixant la date à laquelle les parties et l'expert se présenteront en chambre du conseil après la tenue de la réunion traditionnellement appelée «réunion d'installation».

Intervient ensuite cette réunion de l'expert et des parties (éventuellement en présence du juge) en vue de faire l'inventaire des problèmes au regard du temps et des moyens (sapiteurs; les «specialisten» en néerlandais) nécessaires, ainsi que d'estimer le coût approximatif de l'expertise. A ce stade, une conciliation peut déjà intervenir.

La seconde phase est celle de la décision, après débats en chambre du conseil, concernant l'adaptation éventuelle de la mission, du délai nécessaire pour le dépôt du rapport (date du dépôt), la nécessité de recourir éventuellement à des sapiteurs, le montant de la provision et de l'avance des frais à l'expert, et enfin, la fixation du délai dans lequel les parties pourront faire valoir leurs observations après le dépôt du rapport préliminaire. Toutes les questions pratiques pourraient de la sorte être réglées avant que ne débute véritablement l'expertise.

L'on pourrait utilement s'inspirer à cet égard des articles 265 et 266 du nouveau Code de procédure civile français, qui prévoit, dans une certaine mesure, ce processus en deux phases.

Une proposition de texte pourrait être la suivante:

«La décision qui ordonne l'expertise:

– expose les circonstances qui rendent nécessaire l'expertise et, s'il y a lieu, la désignation de plusieurs experts ¹⁷;

– désigne l'expert ou les experts;

– énonce les chefs de la mission de l'expert;

– impartit le délai dans lequel l'expert devra déposer son rapport;

– peut fixer le montant de la provision et le délai de sa consignation au greffe, ainsi que le montant pouvant en être libéré au profit de l'expert après la première réunion entre l'expert et les parties.

¹⁷ Voir à ce sujet les développements qui précèdent sur le caractère subsidiaire de l'expertise.

tussonkomst van de rechter. Inderdaad, niet alle gevallen rechtvaardigen een systematische tussonkomst van de rechter.

De Hoge Raad dringt aan op een tussonkomst in twee fasen, waarbij aan de rechter de zorg wordt gelaten, nadat hij de partijen hierover heeft gehoord, om al dat niet voor dit proces te kiezen (bij voorbeeld in gevallen van hoogdringendheid die niet te verzoenen zijn met deze procedure in fasen).

De eerste fase is de beslissing tot aanstelling van de deskundige, waarbij diens opdracht bepaald wordt en die de datum vastlegt waarop de partijen en de deskundigen zich zullen aanbieden in de Raadkamer na het houden van een bijeenkomst die traditioneel een «installatievergadering» wordt genoemd.

Nadien volgt deze bijeenkomst van de deskundige en de partijen (eventueel in aanwezigheid van de rechter) teneinde een inventaris op te stellen van de problemen in verband met tijd en de nodige middelen (specialisten), en om de approximatieve kostprijs van het deskundigenonderzoek vast te stellen. Op dit ogenblik kan reeds een minnelijke schikking tussonkomen.

De tweede fase is deze van de beslissing, na de debatten in de Raadkamer, betreffende de eventuele aanpassing van de opdracht, de termijn die nodig is voor het neerleggen van het verslag (datum van neerlegging), de noodzaak om eventueel een beroep te doen op specialisten, het bedrag van de provisie en van het voorschot op de kosten van de deskundige en tenslotte, het vaststellen van de termijn binnen dewelke de partijen hun opmerkingen kunnen laten gelden na het neerleggen van het voorverslag. Al deze praktische vragen zouden op die manier reeds kunnen geregeld zijn voor de aanvang van het eigenlijke deskundigenonderzoek.

Men zou zich hier nuttig kunnen inspireren op de artikels 265 en 266 van het nieuwe Franse Wetboek voor de burgerlijke procedure, die, in zekere mate, dit proces in twee fasen voorziet.

Een voorstel tot tekst zou het volgende kunnen zijn:

«De beslissing die het deskundigen-onderzoek beveelt:

– zet de omstandigheden uiteen die het deskundigen-onderzoek noodzakelijk maken en, indien nodig, de aanstelling van meerdere deskundigen¹⁷;

– stelt de deskundige of de deskundigen aan;

– somt de punten van de opdracht van de deskundige op;

– bepaalt de termijn binnen dewelke de deskundige zijn verslag zal moeten neerleggen;

– kan het bedrag vaststellen van de provisie en de termijn binnen dewelke dit bedrag op de griffie in consignatie moet worden gegeven, evenals het bedrag dat kan worden vrijgemaakt voor de deskundige na de eerste vergadering tussen de deskundige en de partijen.

¹⁷ Zie hierover de ontwikkelingen die voorafgaan betreffende het ondergeschikt karakter van het deskundigenonderzoek.

La décision peut aussi fixer la date à laquelle l'expert et les parties se présenteront en chambre du conseil devant le juge qui l'a rendue ou devant le juge chargé du contrôle de l'expertise après une première réunion entre l'expert, les parties et, le cas échéant, le juge, pour que soient précisés:

- l'adaptation éventuelle de la mission;
- la nécessité pour l'expert de recourir ou non à des sapiteurs;
- l'estimation du coût global de l'expertise, ou, à tout le moins, le mode de calcul des honoraires et frais de l'expert et des éventuels sapiteurs;
- le montant de la provision;
- le montant de l'avance des frais à l'expert;
- le délai pour le dépôt du rapport;
- le délai endéans lequel les parties pourront faire valoir leurs observations à l'égard de l'avis provisoire de l'expert.»¹⁸

Le C.S.J. propose de retenir l'idée du «contact préalable» suggérée dans un avis précédent et consistant à conférer une forme légale à une pratique déjà répandue dans certaines juridictions, dont l'efficacité a été largement soulignée notamment par Messieurs Erdman et de Leval.

3. Les délais pour le dépôt du rapport d'expertise

Cette matière est actuellement régie par l'article 963 du Code judiciaire: c'est le juge qui fixe le délai pour le dépôt du rapport d'expertise.

Dans son avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire¹⁹, le C.S.J. marquait sa faveur pour la rédaction, tous les six mois, par l'expert, d'un rapport succinct sur l'état d'avancement de l'expertise²⁰, en notant: «L'obligation de rapport prévue à l'article 963, § 1^{er}, deuxième alinéa, Code Jud.

¹⁸ Pour la notion d'avis provisoire et la sanction du dépassement du délai, voir point. 5: «l'exécution de la mission de l'expert».

¹⁹ Avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure, approuvé lors de l'assemblée générale du 9 octobre 2002.

²⁰ Avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure, approuvé lors de l'assemblée générale du 9 octobre 2002, page 39.

De beslissing kan eveneens de datum vaststellen waarop de deskundige en de partijen zich zullen aanbieden in de raadkamer voor de rechter die de beslissing heeft uitgesproken of voor de rechter belast met de controle over het deskundigenonderzoek na een eerste bijeenkomst tussen de deskundige, de partijen en, desgevallend, de rechter, opdat zouden worden bepaald:

- de eventuele aanpassing van de opdracht;
- de noodzaak voor de deskundige om al dan niet beroep te doen op specialisten;
- de raming van de algemene kostprijs van het deskundigenonderzoek, of, tenminste, de manier van berekenen van de erelonen en kosten van de deskundige en de eventuele specialisten;
- het bedrag van de provisie;
- het bedrag van het voorschot op de kosten van de deskundige;
- de termijn voor het neerleggen van het verslag;
- de termijn waarbinnen de partijen hun opmerkingen kunnen laten gelden aangaande de voorlopige mening van de deskundige.»¹⁸

De H.R.J. stelt voor de idee te weerhouden van een «voorafgaandelijk contact» voorgesteld in een voorgaand advies en dat bestaat in het toekennen van een wettelijke vorm aan een praktijk die reeds breed verspreid is in bepaalde rechtsgebieden, en waarvan de efficiëntie breed werd onderstreept onder meer door de Heren Erdman en de Leval.

3. De termijnen voor het neerleggen van het deskundigenonderzoekverslag

Deze materie wordt momenteel geregeld door het artikel 963 van het Gerechtelijk Wetboek: het is de rechter die de termijn vaststelt voor het neerleggen van het deskundigenonderzoekverslag.

In zijn advies betreffende het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek¹⁹, drukt de H.R.J. zijn voorkeur uit voor de redactie door de deskundige van een beknopt verslag om de zes maanden betreffende de stand van zaken van het deskundigenonderzoek²⁰, en noteert: «De verplicht-

¹⁸ Voor de notie van voorlopig advies en de sanctie voor het overschrijden van de termijn, zie punt 5: «uitvoering van de opdracht van de deskundige».

¹⁹ Advies betreffende het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek voor wat betreft de procedure, goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 9 oktober 2002.

²⁰ Advies betreffende het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek voor wat betreft de procedure, goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 9 oktober 2002, blz. 39.

semble une bonne chose parce qu'elle oblige l'expert à reprendre son expertise. Certes, à juste titre, les experts font remarquer que le respect de cette obligation leur prendra du temps et aura une incidence sur les frais de l'expertise.»

L'article unique de la proposition 0073/001 prévoit un délai d'un an, avec rapport annuel et débats en chambre du conseil. L'article 4 de la proposition 1347/001 prévoit un délai de trois mois, avec rapport intermédiaire et motivé (article 6). L'article 5 de la proposition 1535/001 prévoit un délai de six mois, avec rapport succinct tous les 6 mois.

Avis du C.S.J.

Nonobstant la réserve formulée par le Conseil supérieur de la Justice selon laquelle l'obligation du rapport prendra du temps et aura une incidence sur les frais de l'expertise, l'obligation de faire rapport à intervalles réguliers paraît être une bonne chose.

La préférence doit être donnée à un délai de six mois. Une expertise devrait du reste, en principe être clôturée avant ce délai de six mois, sauf cas exceptionnel.

A juste titre, l'article 6 de la proposition 1347/001 met par ailleurs l'accent sur le caractère exceptionnel de la demande de dérogation au respect du délai imposé.

Le recours au système proposé ci-dessus du «contact préalable» permettrait au demeurant de répondre au problème posé, notamment quant à la fixation du délai endéans lequel les parties pourront faire valoir leurs observations à «l'avis provisoire de l'expert».²¹

Le Conseil supérieur se rallie à la proposition de l'établissement d'un rapport tous les six mois et, pour le surplus, se réfère à sa recommandation d'instaurer un «contact préalable» tel qu'il est décrit ci-dessus au point 2.

4. La prolongation des délais et le remplacement de l'expert

A l'heure actuelle, cette matière est régie par les articles 975 et 976 du Code judiciaire: la demande de prorogation est faite au juge. Elle peut également être consentie à l'expert par les parties. En cas de refus de prolongation du délai par le juge, l'expert est déchargé et son état est taxé. Des dommages et intérêts peuvent être alloués.

²¹ Voir ci-après les développements concernant l'avis provisoire de l'expert, sous point 5 «L'exécution de la mission par l'expert».

ting tot een verslag voorzien in artikel 963, § 1, tweede alinea van het Gerechtelijk Wetboek schijnt een goede zaak want het verplicht de deskundige zijn deskundigenonderzoek te harnemen. Zeer zeker merken de deskundigen terecht op dat het naleven van deze verplichting tijdrovend is en een invloed zal hebben op de kosten van het deskundigenonderzoek.»

Het enige artikel van het voorstel 0073/001 voorziet een termijn van één jaar, met jaarlijks verslag en debatten in de Raadkamer. Het artikel 4 van het voorstel 1347/001 voorziet een termijn van drie maanden, met een tussentijds gemotiveerd verslag (artikel 6). Het artikel 5 van het voorstel 1535/001 voorziet een termijn van zes maanden, met een beperkt verslag om de zes maanden.

Advies H.R.J.

Niettegenstaande het voorbehoud geformuleerd door de Hoge raad voor de Justitie volgens hetwelk de verplichting voor een verslag tijd in beslag neemt en een invloed zal hebben op de kosten van het deskundigenonderzoek, schijnt de verplichting om op regelmatige tijdstippen een verslag op te stellen, een goede zaak te zijn.

Men moet de voorkeur geven aan een termijn van zes maanden. Een deskundig onderzoek zou overigens, in principe, binnen dit termijn van zes maand moeten afgesloten zijn.

Het artikel 6 van het voorstel 1347/01 legt trouwens terecht het accent op het uitzonderlijke karakter van de vraag om een afwijking op het naleven van de opgelegde termijn.

De toevlucht tot het hiervoor voorgestelde systeem van het «voorafgaandelijk contact» zou trouwens toelaten om te antwoorden op het gestelde probleem, onder meer wat betreft het vaststellen van de termijn binnen dewelke de partijen hun opmerkingen kunnen laten gelden aangaande het «voorlopig advies van de deskundige».²¹

De Hoge Raad sluit zich aan bij het voorstel om een rapport op te stellen om de zes maanden, en voor het overige, naar de aanbeveling om een «voorafgaandelijk contact» te hebben zoals wordt voorzien in punt 2 hier-voor.

4. De verlenging van de termijnen en de vervanging van de deskundige

Momenteel wordt deze materie geregeld door de artikels 975 en 976 van het Gerechtelijk Wetboek: de vraag tot verlenging wordt aan de rechter gesteld. Hij kan eveneens door de partijen worden toegestaan aan de deskundige. Ingeval van weigering tot verlenging van de termijn door de rechter, wordt de deskundige ontlast en zijn staat wordt getaxeerd. Schadevergoeding en intresten kunnen worden toegekend.

²¹ Zie hieronder de opmerkingen betreffende de voorafgaandelijke vaststellingen onder punt 5 «De uitvoering van de opdracht door de deskundige».

Dans sa recommandation sur l'expertise en matière pénale et sociale, le C.S.J. écrivait: «*En cas de dépassement non justifié des délais, le magistrat devrait également pouvoir décider du remplacement de l'expert (...), l'expert remplacé pouvant éventuellement être tenu au paiement de dommages et intérêts*». ²²

L'article 5 de la proposition 0432/001 supprime la prorogation automatique du délai accordé à l'expert par les parties. Il prévoit également une réduction des honoraires en cas de négligence manifeste, outre les dommages et intérêts.

Les articles 5 § 2 et l'article 6 de la proposition 1535/001 prévoient le même mécanisme, sauf la réduction des honoraires en cas de négligence manifeste.

L'article 6 de la proposition 1347/001 prévoit que la demande de dépassement de délais par l'expert soit spécialement motivée au regard notamment des problèmes techniques.

Avis du C.S.J.

Le C.S.J. est favorable à la proposition de supprimer la faculté pour les parties de proroger automatiquement le délai fixé pour l'exécution de l'expertise. Ceci devrait permettre d'éviter que l'expert puisse faire à cet égard des suggestions que les parties peuvent difficilement refuser dans la mesure où elles ne peuvent aisément déplaire à l'expert dont le rapport aura une influence sur la solution du litige à trancher.

La sanction nouvelle de réduction des honoraires en cas de négligence manifeste de l'expert est une bonne idée qui peut d'ailleurs être mise en parallèle avec celle existant en matière pénale ²³.

Une autre sanction pourrait consister dans l'omission de la liste de l'expert «négligent» ou «défaillant».

Le C.S.J. se rallie à la proposition 0432/001 en ce qu'elle rejoint son avis tendant à offrir au juge la possibilité d'intervenir d'office en cas de non respect du délai par l'expert.

Le C.S.J. est favorable à la proposition de supprimer la faculté accordée aux parties de proroger le délai fixé pour l'exécution de l'expertise. En cas de négligence manifeste, le juge devrait également pouvoir décider du remplacement de l'expert.

Le C.S.J. est également favorable à des sanctions spécifiques: réduction des honoraires et /ou omission de la liste.

²² Recommandation sur l'expertise en matière pénale et sociale, approuvée par l'assemblée générale du 14 mai 2003, page 7.

²³ Article 2 de l'AR du 28 décembre 1950 portant règlement général sur les frais de justice en matière répressive.

In zijn aanbeveling betreffende het deskundigenonderzoek in straf- en sociale zaken, schreef de H.R.J.: «*In geval van een niet-gerechvaardigde overschrijding van de termijnen, zou de magistratuur eveneens moeten kunnen beslissen tot de vervanging van de deskundige (...), de vervangen deskundige kan eventueel gehouden zijn tot het betalen van een schadevergoeding en intresten*» ²².

Het artikel 5 van het voorstel 0432/001 schrapt de automatische verlenging van de termijn die door de partijen aan de deskundige wordt toegekend. Het voorziet eveneens een vermindering van de erelonen ingeval van een kennelijke nalatigheid, behalve de betaling van een schadevergoeding en intresten.

Het artikel 5 § 2 en het artikel 6 van het voorstel 1535/001 voorzien hetzelfde mechanisme, behalve de vermindering van de erelonen ingeval van kennelijke nalatigheid.

Het artikel 6 van het voorstel 1347/001 voorziet dat de vraag tot overschrijding van de termijnen door de deskundige speciaal zou worden gemotiveerd onder meer ten opzichte van technische problemen.

Advies H.R.J.

De H.R.J. is voorstander van het voorstel tot het schrappen van de mogelijkheid voor de partijen om de vastgestelde termijn voor de uitvoering van het deskundigenonderzoek automatisch te verlengen. Dit zou moeten toelaten te vermijden dat de deskundige hierover voorstellen zou doen aan partijen die dit moeilijk kunnen weigeren aangezien zij de deskundige, wiens rapport een invloed zal hebben op de oplossing van het geschil, niet willen mishagen.

De nieuwe sanctie om de erelonen te verminderen in geval van een kennelijke nalatigheid van de deskundige is een goed idee dat trouwens parallel kan worden gesteld met de sanctie die bestaat in het strafrecht ²³.

Een andere sanctie zou erin kunnen bestaan de naam van de «nalatige» of «tekort schietende» deskundige weg te laten van de lijst.

De H.R.J. deelt de mening van het voorstel 0432/001 dat haar advies ontmoet dat aan de rechter de mogelijkheid moet geboden worden om van ambtswege tussen te komen in geval de termijn niet wordt nageleefd.

De H.R.J. staat gunstig tegenover het voorstel om de mogelijkheid te schrappen die aan de partijen wordt toegekend om de termijn voor de uitvoering van het deskundigenonderzoek te verlengen. Ingeval van kennelijke nalatigheid, zou de rechter eveneens moeten kunnen beslissen tot de vervanging van de deskundige.

De H.R.J. staat eveneens gunstig tegenover volgende sancties: vermindering van de erelonen en/of het weglaten van de lijst.

²² Aanbeveling betreffende het deskundigenonderzoek in straf- en sociale zaken goedgekeurd door de algemene vergadering van 14 mei 2003, blz. 7.

²³ Artikel 2 van het KB van 28 december 1950 dragende het algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken.

5. L'exécution de la mission par l'expert

Cette matière est actuellement régie par les articles 973, alinéa 3 et 978 du Code judiciaire: ces dispositions prévoient la possibilité pour les parties de dispenser l'expert de les convoquer à toutes les opérations et de leur donner connaissance des constatations habituellement qualifiées de «*préliminaires*».

Le C.S.J. ne s'était pas exprimé à cet égard dans ses avis précédents.

Dans un souci de transparence, l'article 5 de la proposition 1347/001 supprime la possibilité pour les parties de dispenser l'expert de les convoquer à toutes les opérations de l'expertise. Par ailleurs, l'article 8 de cette proposition abroge la possibilité de dispenser l'expert des constatations (préliminaires).

L'article 9 de la proposition 1535/001 prévoit par ailleurs que tous les procès-verbaux de réunions devront être notifiés par l'expert aux parties dans les huit jours, avec possibilité de dispense pour les opérations ultérieures.

L'article 10 qualifie désormais les constatations (préliminaires) de l'expert, d'«avis provisoire» et précise que les observations des parties formulées hors délai ne seront plus prises en considération par l'expert, ni par le juge.

Avis du C.S.J.

Le C.S.J. s'interroge quant aux effets bénéfiques de la suppression de la faculté offerte aux parties de dispenser l'expert de les convoquer sur le déroulement plus rapide de l'expertise.

Le système actuel permet en effet aux parties de réduire lorsqu'elles le souhaitent le coût de l'expertise (suppression d'envois recommandés).

Il est, par contre, intéressant d'indiquer dans la loi la bonne pratique actuelle qui consiste en ce que l'expert notifie tous les procès-verbaux aux parties. Cette obligation, même si elle risque de générer un coût supplémentaire, devrait avoir pour conséquence d'imposer à l'expert d'assurer une exécution efficace de sa mission et de permettre aux parties de suivre constamment le déroulement de l'expertise. Le délai de huit jours pour l'envoi des procès-verbaux paraît cependant fort court.

La possibilité pour l'expert de ne pas prendre en considération les observations relatives à «l'avis provisoire» formulées hors délai (proposition 1535/001) paraît également être une piste intéressante. Le C.S.J. attire toutefois l'attention du législateur sur le fait qu'il faudrait également conférer au juge du fond la faculté corollaire à celle de l'expert d'écarter des débats les considérations techniques qui n'ont pas été soumises dans ces délais à l'expert.

5. De uitvoering van de opdracht door de deskundige

Deze materie wordt momenteel geregeld door de artikels 973, alinea 3 en 978 van het Gerechtelijk Wetboek: deze bepalingen voorzien de mogelijkheid voor de partijen om de deskundige vrij te stellen hen op te roepen voor alle verrichtingen en hun kennis te geven van de vaststellingen die als «*voorafgaandelijk*» worden bestempeld.

De H.R.J. heeft zich hierover niet uitgesproken in zijn vorige adviezen.

Teneinde de transparantie te verzekeren, schrapt het artikel 5 van het voorstel 1347/001 de mogelijkheid voor partijen om de deskundige vrij te stellen hen op te roepen voor alle verrichtingen van het deskundigenonderzoek. Trouwens, het artikel 8 van dit voorstel schaft de mogelijkheid af de deskundige vrij te stellen van de (voorafgaandelijke) bevindingen.

Het artikel 9 van het voorstel 1535/001 voorziet trouwens dat alle processen-verbaal van vergaderingen door de expert aan de partijen moeten worden betekend binnen de acht dagen, met mogelijkheid tot vrijstelling voor de latere verrichtingen.

Het artikel 10 bestempelt vanaf nu de (voorafgaandelijke) vaststellingen van de deskundige als «*voorlopig advies*» en stelt dat de opmerkingen van de partijen die buiten de termijn worden geformuleerd niet meet in overweging zullen worden genomen noch door de deskundige, noch door de rechter.

Advies H.R.J.

De H.R.J. stelt zich vragen betreffende de gunstige effecten die het schrappen van de mogelijkheid die aan partijen geboden wordt om de deskundige vrij te stellen hen op te roepen heeft op een snellere afwikkeling van het deskundigenonderzoek.

Het huidige systeem laat de partijen inderdaad toe de kosten van het deskundigenonderzoek te verminderen indien zij dat wensen (schrappen van de aangetekende zendingen).

Het is daarentegen interessant in de wet de goede huidige praktijk aan te duiden die erin bestaat dat de deskundige alle processen-verbaal naar de partijen stuurt. Zelfs indien deze verplichting een bijkomende kost met zich brengt, zou dit tot gevolg moeten hebben dat de deskundige zijn opdracht op een efficiënte manier uitvoert en het laat eveneens toe aan de partijen om constant het verloop van het deskundigenonderzoek te volgen. De termijn van acht dagen voor het toesturen van de processen-verbaal lijkt nochtans zeer kort.

De mogelijkheid voor de deskundige om de opmerkingen aangaande zijn «*voorlopig advies*» die buiten de termijn zijn geformuleerd, niet in overweging te nemen (voorstel 1535/001) lijkt eveneens een interessante piste. De H.R.J. brengt evenwel onder de aandacht van de wetgever dat ook aan de rechter ten gronde de mogelijkheid moet worden geboden om, net zoals de deskundige deze heeft, uit de debatten de technische overwegingen te weren die niet binnen die termijn aan de deskundige werden voorgelegd.

En effet, le fait de ne pas prévoir que le juge peut également écarter des débats les observations tardives sur l'avis provisoire, rend inutile la disposition selon laquelle l'expert ne prend pas en considérations les observations formulées hors délais, car le débat aura lieu devant le juge, lequel, pour pouvoir se prononcer, devra nécessairement à nouveau saisir l'expert.

Le C.S.J. est d'avis qu'il faudrait en outre prévoir, que les conseillers techniques des parties doivent nécessairement faire valoir leurs observations techniques dans le cadre de l'expertise.

Il arrive en effet assez fréquemment, dans des affaires techniquement délicates, qu'après le dépôt du rapport d'expertise, la partie non satisfaite par les conclusions de l'expert s'adresse à un conseiller technique qui émet des considérations techniques qui n'ont pas été soumises à l'expert. Face à cette situation, le juge est bien souvent obligé de recourir à une expertise complémentaire.

Partant de l'idée que la règle doit être que l'expertise doit être suivie loyalement, le C.S.J. estime que la loi devrait prévoir que les considérations techniques des conseillers techniques des parties, déposées après les conclusions de l'expert devraient pouvoir être écartées d'office des débats par le juge.

Cette suggestion ne heurte pas les droits de la défense dans la mesure où le système mis en place instaure et favorise un débat loyal et contradictoire devant l'expert et offre une simple faculté au juge.

Le remplacement du système actuel des «constatations préliminaires» par celui d'un «avis provisoire» devrait entraîner une accélération de l'issue du litige: les parties seraient en effet plus rapidement informées, tant des éléments techniques que de l'orientation première de l'expertise. Ceci devrait permettre aux parties de vider le débat technique avec l'expert et rendrait plus exceptionnelle la nécessité pour le juge de recourir à un complément d'expertise.

La suppression de la faculté actuellement offerte aux parties de dispenser l'expert de les convoquer à chaque opération ne paraît pas convaincante quant à l'accélération voulue de l'expertise.

Le C.S.J. est favorable à l'inscription dans la loi de la bonne pratique actuelle consistant à notifier tous les procès-verbaux endéans un délai raisonnable.

La possibilité pour l'expert de ne pas prendre en considération des observations formulées hors délai paraît une piste intéressante.

La règle devant être que l'expertise doit être suivie loyalement, le C.S.J. estime que la loi devrait prévoir que les considérations techniques des conseillers techniques des

Niet bepalen dat ook de rechter de laattijdige opmerkingen over het voorlopig advies uit de debatten kan weren, maakt de bepaling dat de deskundige de buiten de termijn geformuleerde opmerkingen buiten beschouwing laat, overbodig, aangezien het debat zal plaatsvinden voor de rechter die, wil hij uitspraak kunnen doen, zich per definitie opnieuw tot de deskundige moet wenden.

De H.R.J. is van mening dat bovendien moet worden bepaald dat de technische adviseurs van de partijen definitie hun technische opmerkingen noodzakelijkerwijze moeten doen gelden binnen het kader van het deskundigenonderzoek.

Het gebeurt immers vrij vaak in technisch delicate dossiers dat na het neerleggen van het expertiseverslag de partij die niet tevreden is met de conclusies van de deskundige zich tot een technisch adviseur wendt die dan technische beschouwingen formuleert die niet aan de deskundige werden voorgelegd. In die situatie is de rechter vaak verplicht een aanvullende expertise te bevelen.

Uitgaande van de idee dat als regel moet gelden dat het deskundigenonderzoek loyaal moet worden gevolgd, is de H.R.J. van oordeel dat de wet zou moeten bepalen dat de technische beschouwingen van de technische adviseurs van de partijen die na de conclusies van de deskundige werden neergelegd, ambtshalve uit de debatten geweerd moeten kunnen worden door de rechter.

Die suggestie gaat niet in tegen de rechten van de verdediging in de mate dat het ingevoerde systeem een loyaal en tegensprekelijk debat vóór de deskundige invoert en bevordert en de rechter een eenvoudige mogelijkheid biedt.

De vervanging van het huidige systeem van de «voorafgaandelijke vaststellingen» door het systeem van een «voorlopig advies» zou een versnelling van de afloop van het geschil met zich moeten brengen: de partijen zouden inderdaad sneller geïnformeerd zijn, zowel betreffende de technische elementen als de eerste oriëntatie van het deskundigenonderzoek. Dit zou de partijen moeten toelaten het technische debat met de deskundige af te ronden en het zou de noodzaak voor de rechter om zijn toevlucht te nemen tot een bijkomend deskundigenonderzoek, uitzonderlijker moeten maken.

Het schrappen van de mogelijkheid die momenteel wordt gegeven aan partijen om de deskundige vrij te stellen hen op te roepen bij iedere verrichting lijkt niet overtuigend voor wat betreft de gewenste snellere afhandeling van het deskundigenonderzoek.

De H.R.J. is voorstander van het opnemen in de wet van de goede actuele praktijk die erin bestaat alle processen-verbaal binnen een redelijke termijn toe te sturen.

De mogelijkheid voor de deskundige om de opmerkingen die buiten de termijn zijn geformuleerd niet in overweging te nemen lijkt een interessante piste.

De regel moet gelden dat het deskundigenonderzoek loyaal moet worden gevolgd, is de H.R.J. van oordeel dat de wet zou moeten bepalen dat de technische beschou-

parties, déposées après les conclusions de l'expert devaient pouvoir être écartées d'office des débats par le juge.

Le C.S.J. marque sa préférence pour permettre à l'expert, avant de procéder à la rédaction des conclusions, d'émettre un avis provisoire plutôt que de se limiter strictement à des constatations techniques.

6. Contrôle et rôle actif du juge

A l'heure actuelle, cette matière est régie par l'article 973, alinéa 1 § 2 du code judiciaire: l'expertise s'effectue sous le contrôle du juge, qui peut assister aux opérations.

Dans sa recommandation sur l'expertise en matière pénale et sociale, le C.S.J. écrivait déjà *«Comme en matière civile, le magistrat qui a ordonné l'expertise devrait être tenu (de) suivre l'expertise et de veiller en particulier au respect des délais»*²⁴.

Par ailleurs, dans son avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure, le C.S.J. écrivait: *«La compétence qui serait reconnue au juge de remédier en cours d'expertise aux irrégularités et de trancher toute contestation, renforce les moyens mis à sa disposition pour assurer le suivi régulier de l'expertise.»*²⁵.

Il poursuivait en précisant: *«Un problème important reste en suspens, à savoir: dans beaucoup de cas, le juge (la personne, non pas dans le sens générique) qui a ordonné l'expertise n'est pas celui qui continue à traiter le fond de l'affaire. La raison est que la mesure d'expertise est ordonnée lors d'une audience d'introduction ou parce qu'après un certain temps, le personnel change de chambre. Le stimulant pour surveiller les expertises est dès lors très réduit, entre autres compte tenu des autres missions dont le magistrat concerné est chargé. Si on veut parvenir à faire suivre les expertises d'une manière efficace, le Conseil supérieur de la Justice est d'avis que la continuité de la surveillance doit être assurée par un service administratif particulier créé au sein du greffe, oui ou non sous la direction de ou en collaboration avec un magistrat. En outre, ce contact peut être saisi pour vérifier s'il n'y a pas de conflit d'intérêt.»*²⁶.

²⁴ Recommandation sur l'expertise en matière pénale et sociale Approuvée par l'assemblée générale du 14 mai 2003, page 7.

²⁵ Avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure, approuvé lors de l'assemblée générale du 9 octobre 2002, page 39.

²⁶ Avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure, approuvé lors de l'assemblée générale du 9 octobre 2002, page 40.

wingen van de technische adviseurs van de partijen die na de conclusies van de deskundige werden neergelegd, ambtshalve uit de debatten geweerd moeten kunnen worden door de rechter.

De H.R.J. geeft er de voorkeur aan om aan de deskundige toe te laten, een voorlopig advies te uiten alvorens over te gaan tot het opstellen van zijn besluiten eerder dan zich te beperken tot de technische vaststellingen.

6. Controle en actieve rol van de rechter

Op dit ogenblik wordt deze materie geregeld door het artikel 973, alinea 1 § 2 van het Gerechtelijk Wetboek: het deskundigenonderzoek gebeurt onder de controle van de rechter, die bij de verrichtingen kan aanwezig zijn.

In zijn aanbeveling betreffende het deskundigenonderzoek in straf- en sociale zaken, schreef de H.R.J. reeds *«Zoals in burgerlijke zaken, zou de magistraat die het deskundigenonderzoek heeft bevolen gehouden moeten zijn het deskundigenonderzoek te volgen en toe te zien dat meer bepaald de termijnen worden nageleefd»*²⁴.

Trouwens, in zijn advies betreffende het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de procedure, schreef de H.R.J.: *«De bevoegdheid die aan de rechter zou worden toegekend om tijdens het deskundigenonderzoek onregelmatigheden te herstellen en aan iedere betwisting een einde te maken, versterkt de middelen die te zijner beschikking staan om de regelmatige opvolging van het deskundigenonderzoek te verzekeren»*²⁵.

Hij gaat voort zeggende: *«Er blijft een belangrijk probleem hangen, te weten: in veel gevallen is de rechter (de persoon, niet in de generieke betekenis) die het deskundigenonderzoek heeft bevolen niet deze die de zaak ten gronde beoordeelt. De reden ervan is dat de maatregel van een deskundigenonderzoek tijdens de inleidingszitting wordt bevolen of omdat na een zekere tijd, het personeel van kamer verandert. De stimulans om de deskundigenonderzoeken te controleren is dus zeer beperkt, onder meer rekening houdend met de andere opdrachten waarmee de betrokken magistraat is belast. Indien men de deskundigenonderzoeken op een efficiënte manier wil laten volgen, is de Hoge Raad voor de Justitie van mening dat de continuïteit van de controle moet worden verzekerd door een bepaalde administratieve dienst die binnen de griffie wordt opgericht, al dan niet onder de leiding of met de medewerking van een magistraat. Dit contact kan eveneens worden belast om na te gaan of er geen belangenconflict is.»*²⁶

²⁴ Aanbeveling betreffende het deskundigenonderzoek in straf- en sociale zaken goedgekeurd door de algemene vergadering van 14 mei 2003, blz. 7.

²⁵ Advies betreffende het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek voor wat betreft de procedure, goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 9 oktober 2002, blz 39.

²⁶ Advies betreffende het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek voor wat betreft de procedure, goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 9 oktober 2002, blz 40.

L'article 5 de la proposition 0432/001 prévoit un débat devant le juge en cas de dépassement du délai. En outre, le juge fait rapport à l'Assemblée générale.

L'article 7 § 1 de la proposition 1535/001 prévoit que le juge puisse rectifier ou faire rectifier toute irrégularité de forme entachant un acte d'expertise. Le paragraphe 2 prévoit la suspension de l'expertise si l'incident influe sur le déroulement. Le paragraphe 3 offre la possibilité au juge des référés de désigner le juge du fond qui suivra l'expertise.

Avis du C.S.J.

Il importe préalablement de relever que le libellé en des termes généraux de l'article 973 du Code judiciaire permet déjà actuellement au juge d'exercer un contrôle sur le déroulement de l'expertise qu'il a ordonnée.

Si, comme dans son avis précédent, le Conseil relève que l'efficacité commanderait que la surveillance soit assurée par un service administratif particulier créé au sein du greffe, sous la direction éventuelle ou en collaboration avec un magistrat, il demeure que cette organisation est déjà possible et relève de la mission de gestion des chefs de corps et des greffiers en chef.

Moyennant cette précision, le C.S.J. est favorable à l'idée de permettre au juge d'intervenir en cas de dépassement des délais et se rallie à cet égard à l'article 5 de la proposition 0432/001. Cette disposition doit être mise en parallèle avec l'établissement des listes d'experts et la sanction pouvant consister en l'omission de l'expert négligent de ladite liste.

Ainsi que le Conseil l'avait déjà indiqué dans un avis précédent, la possibilité offerte au juge de rectifier des irrégularités de pure forme constitue une mesure positive. Il convient toutefois de relever que la procédure de rectification des irrégularités de forme n'a pas été arrêtée.

Le Conseil se rallie également à l'idée qu'il faut permettre au juge des référés de désigner le juge du fond chargé du contrôle. A cet égard, on peut s'inspirer du concept de droit français du «juge de contrôle».

Le Conseil attire cependant l'attention du législateur sur le fait que la seule hypothèse envisagée, à savoir celle du juge statuant en référé, ne règle pas celle, cependant fréquente, où, par application de l'art 19 du Code judiciaire, le juge de l'audience d'introduction, qui ne siègera pas nécessairement au fond, désigne l'expert. La nécessité de désigner le «juge du contrôle» de l'expertise doit donc être examinée au regard de l'hypothèse, très fréquente, où les parties ne saisissent pas le juge qui aura à connaître de l'affaire après expertise.

Het artikel 5 van het voorstel 0432/001 voorziet een debat voor de rechter indien de termijn overschreden wordt. De rechter brengt onder meer verslag uit op de Algemene vergadering.

Het artikel 7 § 1 van het voorstel 1535/001 voorziet dat de rechter iedere onregelmatigheid van vorm die een handeling in het deskundigenonderzoek aantast, kan herstellen of laten herstellen. Paragraaf 2 voorziet de opschorting van het deskundigenonderzoek indien het incident het verloop ervan beïnvloedt. De paragraaf 3 biedt de mogelijkheid aan de rechter in kortgeding om een rechter ten gronde aan te duiden die het deskundigenonderzoek zal opvolgen.

Advies H.R.J.

Voorafgaandelijk moet worden opgemerkt dat de omschrijving in algemene termen van het artikel 973 van het Gerechtelijk Wetboek momenteel reeds toelaat aan de rechter om een controle uit te oefenen op het verloop van het deskundigenonderzoek dat hij heeft bevolen.

Indien de Raad, zoals in zijn voorgaand advies, opmerkt dat de efficiëntie zou gebieden dat de controle zou worden uitgeoefend door een particuliere administratieve dienst opgericht binnen de griffie eventueel onder leiding of met de medewerking van een magistraat, toch is deze organisatie reeds mogelijk en valt onder het beheer van de korpschefs en van de hoofdgriffiers.

Met deze precisering, is het H.R.J. voorstander van het idee om aan de rechter toe te laten tussen te komen in geval van overschrijding van de termijnen en hij sluit zich dienaangaande aan bij het artikel 5 van het voorstel 0432/001. Deze bepaling moet in parallel worden gezien met het opstellen van de lijsten van deskundigen en de sanctie die erin kan bestaan de nalatige deskundige weg te laten van deze lijst.

Zoals de Raad het reeds had aangegeven in een vorig advies, is de mogelijkheid die aan de rechter wordt gegeven om onregelmatigheden van pure vorm te herstellen een positieve maatregel. Nochtans moet worden opgemerkt dat de procedure tot rechtzetting van de onregelmatigheden naar vorm niet werd weerhouden.

De Raad sluit zich eveneens aan bij het idee dat de rechter in kortgeding een rechter ten gronde kan aanduiden om deze controle uit te oefenen. Daarvoor kan men zich inspireren op het concept naar Frans recht van de «controlerechter».

De Raad trekt nochtans de aandacht van de wetgever op het feit dat de enige beoogde hypothese, namelijk deze van de rechter zetelend in kortgeding, niet deze regelt, die nochtans vaak voorkomt en waar, in toepassing van het artikel 19 van het Gerechtelijk Wetboek, de rechter op de inleidingszitting, die niet noodzakelijk ten gronde zal zetelen, de deskundige aanstelt. De noodzaak om een «controlerechter» voor het deskundigenonderzoek aan te duiden moet dus worden onderzocht ten opzichte van de zeer frequente hypothese, waar de partijen niet de rechter vatten die na het deskundigenonderzoek over de zaak moet oordelen.

Le C.S.J. s'interroge enfin sur la nécessité de prévoir que l'expertise est suspendue 'si l'incident influe sur son déroulement' (article 7, § 2 de la proposition 1535/001). Il s'agit en effet d'une décision qui devrait relever de la responsabilité de l'expert. Le fait de mentionner cette possibilité pourrait inciter les experts à un recours systématique à cette mesure qui devrait pourtant être exceptionnelle si l'objectif est d'accélérer l'expertise.

Le C.S.J. constate que le Code judiciaire permet déjà actuellement au juge d'exercer un contrôle sur le déroulement de l'expertise, mais il peut se rallier à l'idée de permettre au juge d'intervenir en cas de dépassement des délais. Il considère que la possibilité offerte au juge de rectifier des irrégularités de pure forme constitue une mesure positive, de même que celle consistant à préciser le «juge du contrôle» dans des hypothèses particulières où le juge qui ordonne l'expertise n'est pas le juge qui connaîtra de l'affaire après le dépôt du rapport d'expertise.

7. L'expertise par défaut – intervention en cours d'expertise

A l'heure actuelle, cette matière n'est régie par aucune disposition spécifique à l'expertise judiciaire. Ce sont les règles du droit commun qui trouvent à s'appliquer.

Le C.S.J. ne s'était pas exprimé à cet égard dans ses avis précédents.

L'article 8 de la proposition 1535/001 introduit la possibilité pour une partie défaillante de prendre part à l'expertise, à n'importe quel stade de celle-ci. La poursuite de l'expertise se fait alors de manière contradictoire et la partie, au départ défaillante, ne peut plus faire opposition.

Avis du C.S.J.

Le C.S.J. peut se rallier à la proposition selon laquelle dès que la partie, qui faisait défaut lors de la désignation de l'expert, intervient à l'expertise, elle ne peut plus faire opposition à la décision désignant l'expert. Il s'agit en effet d'un système qui permet d'éviter de retarder le déroulement de l'expertise.

Il en va de même pour ce qui concerne le caractère contradictoire de l'expertise, à partir du moment où la partie est intervenue, c'est-à-dire pour ce qui concerne «la poursuite de l'expertise». En effet, il ne serait pas concevable que l'expertise elle-même devienne contradictoire, et ce, indépendamment du moment auquel la partie, au départ défaillante, intervient en cours d'expertise.

De H.R.J. s'interroge sur la nécessité de prévoir que l'expertise est suspendue 'si l'incident influe sur son déroulement' (article 7, § 2 van het voorstel 1535/001). Het gaat inderdaad om een beslissing die zou moeten vallen onder de bevoegdheid van de deskundige. Het feit om deze mogelijkheid te vermelden zou de deskundigen ertoe kunnen aanzetten systematisch een toevlucht te nemen tot deze maatregel die nochtans uitzonderlijk zou moeten zijn indien het doel is het deskundigenonderzoek te versnellen.

De H.R.J. stelt vast dat het Gerechtelijk Wetboek nu reeds toelaat aan de rechter om controle uit te oefenen op het verloop van het deskundigenonderzoek, maar hij kan zich aansluiten bij de idee om aan de rechter toe te laten tussen te komen in geval van overschrijding van de termijnen. Hij is van oordeel dat de mogelijkheid die aan de rechter wordt gelaten om onregelmatigheden van pure vorm te herstellen een positieve maatregel uitmaakt, zoals deze die erin bestaat de 'controlerechter' te bepalen in die bepaalde gevallen waarin de rechter die het deskundigenonderzoek beveelt niet de rechter is die van de zaak kennis zal nemen na het neerleggen van het deskundigenonderzoeksrapport.

7. Het deskundigenonderzoek bij verstek – tussenkomst in de loop van het deskundigenonderzoek

Op dit ogenblik wordt deze materie door geen enkele specifieke bepaling die eigen is aan het deskundigenonderzoek geregeld. Het zijn de regels uit het gemeenrecht die worden toegepast.

De H.R.J. heeft zich in zijn voorgaande adviezen hierover niet uitgesproken.

Het artikel 8 van het voorstel 1535/001 introduceert de mogelijkheid voor een partij die verstek laat gaan om deel te nemen aan het deskundigenonderzoek, op eender welk stadium ervan. Het voortzetten van het deskundigenonderzoek gebeurt dan tegensprekelijk en de partij, die bij het begin verstek liet gaan, kan geen verzet meer aantekenen.

Advies H.R.J.

De H.R.J. kan zich aansluiten bij het voorstel volgens hetwelk wanneer een partij, die verstek liet gaan op het ogenblik van de aanstelling van de deskundige, tussenkomt bij het deskundigenonderzoek, zij geen verzet meer kan aantekenen tegen de beslissing die de deskundige aanstelt. Het gaat inderdaad om een systeem dat toelaat een vertraging te vermijden van het verloop van het deskundigenonderzoek.

Hetzelfde geldt voor wat betreft het tegensprekelijke karakter van het deskundigenonderzoek, vanaf het ogenblik waarop de partij is tussengekomen, t.t.z. voor wat betreft «de voortzetting van het deskundigenonderzoek». Het is inderdaad ondenkbaar dat het deskundigenonderzoek zelf tegensprekelijk wordt en dit, onafhankelijk van het ogenblik waarop de partij, die bij de aanvang verstek liet gaan, tussenkomt in de loop van het deskundigenonderzoek.

Il importe toutefois de relever que le législateur ne règle pas ainsi l'hypothèse assez fréquente où la partie défaillante, à l'égard de laquelle la décision de désignation d'expert n'a pas été signifiée, attend la fin de l'expertise, sans intervenir, pour former opposition contre cette décision. A cet effet, il pourrait être indiqué de prévoir une notification du jugement ordonnant l'expertise, par pli judiciaire, à la partie défaillante en même temps que la notification faite à l'expert²⁷. Dans ce cas, il faudrait prévoir que cette notification fait courir le délai d'opposition.

Le C.S.J. se rallie à la proposition selon laquelle la partie, qui faisait défaut lors de la désignation de l'expert, et qui intervient à l'expertise ne peut plus faire opposition à la décision désignant l'expert, et au principe selon lequel l'expertise se poursuit à partir de ce moment de manière contradictoire à l'encontre de cette partie.

Le C.S.J. suggère en outre une notification automatique à la partie défaillante de la décision ordonnant l'expertise. Cette notification devrait faire courir le délai d'opposition.

8. La fixation immédiate de l'affaire au fond

Cette matière n'est régie par aucune disposition spécifique à l'expertise judiciaire. Suivant les règles du droit commun, il appartient aux parties de faire fixer l'affaire au fond pour plaidoiries après un échange de conclusions.

Le C.S.J. ne s'était pas exprimé à cet égard dans ses avis précédents.

L'article 3 de la proposition 1025/001 prévoit que le greffe fixe d'office l'affaire au fond dès le dépôt du rapport d'expertise.

Avis du C.S.J.

Cette mesure, bien qu'elle s'explique par un souci de célérité dans la fixation des causes, risque cependant de poser de sérieux problèmes dans la pratique.

Une fixation «unilatérale» par le greffe va inévitablement poser des problèmes d'agenda aux parties et/ou à leurs conseils. Par ailleurs, une fixation, sans échange préalable de conclusions sur le rapport d'expertise, ne paraît pas présenter d'intérêt et heurte le respect des droits de la défense.

La mesure ne semble pas de nature à accélérer la procédure. En outre, elle risquerait de priver les parties de la possibilité de transiger entre elles après le dépôt du rapport.

²⁷ Voir troisième thème, point 1 ci-dessus: «la mise en mouvement de l'expertise»

Nochtans moet worden opgemerkt dat de wetgever op die manier niet de hypothese regelt, die nochtans regelmatig voorkomt, en waarbij de verstekdoende partij, aan wie de beslissing tot aanstelling van de deskundige niet werd betekend, het einde van het deskundigenonderzoek afwacht, zonder tussen te komen, om dan verzet aan te tekenen tegen deze beslissing. Te dien einde, zou het aangewezen kunnen zijn een betekening te voorzien bij gerechtsbrief, aan de verstekdoende partij tegelijkertijd met de notificatie die aan de deskundige wordt gedaan²⁷. In dat geval moet worden voorzien dat deze notificatie de termijn voor het verzet laat ingaan.

De H.R.J. treedt het voorstel bij volgens hetwelk de partij, die verstek liet gaan bij de aanstelling van de deskundige, en die tussenkomt bij het deskundigenonderzoek, geen verzet meer kan aantekenen tegen de beslissing die de deskundige aanstelt, en bij het principe volgens hetwelk het deskundigenonderzoek vanaf dat ogenblik tegensprekelijk wordt verdergezet ten opzichte van deze partij.

De H.R.J. stelt onder meer een automatische notificatie voor aan partij die verstek liet gaan bij de beslissing die de deskundige aanstelde. Deze notificatie zou de termijn voor verzet laten ingaan.

8. De vaststelling van de zaak ten gronde

Deze materie wordt door geen enkele bepaling die eigen is aan het deskundigenonderzoek, geregeld. Volgens de regels van het gemeenrecht, zijn het de partijen die de zaak ten gronde moeten laten vaststellen voor pleidooien na het uitwisselen van hun besluiten.

De H.R.J. heeft zich hierover niet uitgesproken in zijn vorige adviezen.

Het artikel 3 van het voorstel 1025/001 voorziet dat de griffie van ambtswege de zaak ten gronde vaststelt na het neerleggen van het deskundigenonderzoeksrapport.

Advies H.R.J.

Hoewel deze maatregel wordt uitgelegd door een bezorgdheid om een snellere vaststelling van de zaken te bevorderen, kan hij in de praktijk voor ernstige problemen zorgen.

Een «eenzijdige» vaststelling door de griffie zal onvermijdelijk problemen stellen voor de agenda's van de partijen en/of hun raadsmanen. Trouwens, een vaststelling zonder voorafgaandelijke uitwisseling van besluiten betreffende het deskundigenrapport, schijnt geen voordeel te bieden en gaat in tegen het respect van de rechten van de verdediging.

De maatregel schijnt de procedure niet te kunnen versnellen. Daarbij riskeert hij de partijen de mogelijkheid te ontnemen om de zaak onderling te regelen na het neerleggen van het rapport.

²⁷ Zie derde thema, punt 1 hierboven «Het opstarten van het deskundigenonderzoek».

Le C.S.J. n'est pas favorable à la fixation immédiate de la cause au fond à l'intervention du greffe.

Quatrième thème: le coût, la taxation et la provision ²⁸

Dans l'état actuel de la législation, cette matière est régie par les articles 976, 981, 982, 983, 984, 985 et 990 du Code judiciaire.

Lorsque le juge décharge l'expert de sa mission, il fixe en même temps le montant des frais et honoraires sans préjudice des dommages et intérêts éventuels. Il prend en compte la qualité des experts, les difficultés et la longueur des travaux ainsi que valeur du litige.

L'état des honoraires et des frais est inscrit au bas du rapport et le relevé doit être détaillé, et prévoir, notamment, les montants déboursés.

L'accomplissement de la mission peut être différé par l'expert tant que la partie la plus diligente n'a pas consigné au greffe une provision destinée à garantir dans une proportion modérée le paiement des frais et honoraires.

La consignation est à charge de la partie qui suivant les lois particulières ou l'article 1017 al 2 du Code judiciaire (autorité ou organe chargé d'appliquer les lois et règlements) est toujours condamnée aux dépens.

En cas de contestation, un débat est possible en chambre du conseil, à la requête de la partie la plus diligente.

Si l'expertise occasionne des frais considérables, le juge peut autoriser l'expert à procéder à des prélèvements sur la provision.

Dans son avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure, le C.S.J. indiquait²⁹, en ce qui concerne la consignation et le paiement partiel des frais exposés par l'expert, qu'il était favorable à la consignation car elle permet d'éviter que l'expert, après avoir reçu des provisions importantes, ne poursuive pas sa mission avec diligence.

Par ailleurs, le C.S.J. se prononçait également en faveur de versement à l'expert pour faire face aux frais.

²⁸ Le texte a été rédigé à l'origine en langue française.

²⁹ Avis relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure, approuvé lors de l'assemblée générale du 9 octobre 2002, pages 39 et 40, point 3.2.4.

De H.R.J. is geen voorstander van een onmiddellijke vaststelling van de zaak ten gronde door de tussenkomst van de griffie.

Vierde thema: De kostprijs, de taxatie en de provisie ²⁸

In de huidige stand van de wetgeving, wordt deze materie geregeld door de artikels 976, 981, 982, 983, 984, 985 en 990 van het Gerechtelijk Wetboek.

Wanneer de rechter de deskundige ontlast van zijn opdracht, stelt hij op hetzelfde ogenblik het bedrag vast van de kosten en erelonen zonder afbreuk te doen aan eventuele schadevergoeding en intresten. Hij houdt rekening met de kwaliteit van de deskundigen, de moeilijkheden en de duur van de werken evenals met de waarde van het geschil.

De staat van erelonen en onkosten wordt onderaan het rapport ingeschreven en de opgave ervan moet gedetailleerd zijn, en onder meer de bedragen voorzien die werden voorgeschoten.

Het volbrengen van de opdracht kan door de deskundige worden uitgesteld zolang de meest gereede partij op de griffie geen provisie heeft geconsigneerd die dient om de betaling van de kosten en erelonen in een matige verhouding te waarborgen.

De consignatie valt ten laste van de partij die volgens de specifieke wetten of het artikel 1017 al 2 van het Gerechtelijk Wetboek (autoriteit of orgaan belast met de toepassing van de wetten en reglementen) steeds veroordeeld wordt tot de kosten.

In geval van betwisting is een debat mogelijk in de raadkamer op verzoek van de meest gereede partij.

Indien het deskundigenonderzoek belangrijke kosten veroorzaakt, kan de rechter de deskundige toestaan voorschotten te nemen op de provisie.

In zijn advies met betrekking tot het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk wetboek voor wat betreft de procedure, heeft de H.R.J. gesteld²⁹ dat wat betreft de consignatie en de gedeeltelijke betaling van de kosten gemaakt door de deskundige, dat hij voorstander was van de consignatie want deze laat toe te vermijden dat wanneer de deskundige belangrijke provisies heeft ontvangen, hij zijn opdracht niet ijver verderzet.

Trouwens de H.R.J. sprak zich eveneens uit in het voordeel van een betaling aan de deskundige om de kosten te betalen.

²⁸ De oorspronkelijke tekst is in het Frans.

²⁹ Advies betreffende het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek voor wat betreft de procedure, goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 9 oktober 2002, blz 39 en 40, punt 3.2.4.

Sur la question de savoir qui doit payer la provision, il marquait son opposition au fait que toutes les parties doivent payer une partie de la provision. Par contre, il estimait bénéfique de permettre au juge, dans le cadre du «contact préalable», de déterminer qui devrait consigner la provision, en tout ou en partie.

Les innovations proposées par les propositions de lois ont principalement trait au choix entre la consignation d'une provision et l'établissement de barèmes d'honoraires. Il est également question de la tarification des frais et de la sanction financière d'une expertise inutile ou irrégulière.

– En ce qui concerne l'établissement des barèmes et la tarification des frais, la proposition 1347/001 prévoit que les règles et barèmes relatifs à la fixation des honoraires des experts sont établis par le Roi, de même que les prestations qui peuvent faire l'objet de frais ou honoraires extraordinaires. L'article 19 § 1 de la proposition 1535/001 prévoit que le Roi peut fixer le tarif des opérations de l'expert et qu'il fixe le tarif des frais de déplacement et de séjour.

– En ce qui concerne la consignation d'une provision, les propositions 0432/001 et 1535/001 abordent, notamment, les questions de la partie qui doit consigner, du plafond de la provision, des prélèvements sur la provision et de la sanction du défaut de consignation.

Avis du C.S.J.

Ainsi que précisé ci-avant sous le troisième thème, au point 2. «le contact préalable», le C.S.J. est favorable à la consignation d'un montant provisionnel.

Le montant consigné, qui devra servir de garantie de paiement à l'expert, doit être distingué du montant pouvant être alloué par le juge à l'expert pour couvrir ses frais après le «contact préalable».

La consignation permet d'éviter que l'expert, après avoir reçu des provisions importantes, ne poursuive pas sa mission avec diligence. Dès lors que l'expert bénéficie d'une garantie financière consignée, les parties et le juge peuvent exiger de lui qu'il agisse avec diligence. Dans l'hypothèse où la partie aurait déjà effectué un paiement complet, il pourrait lui être plus difficile financièrement d'envisager un remplacement de l'expert qui ne serait pas diligent.

Le C.S.J. considère toutefois qu'il faut prévoir des sanctions efficaces au non respect de la décision ordonnant la consignation d'un montant provisionnel. Le remplacement de l'expert ne paraît pas être une mesure adéquate dès lors qu'elle place les parties dans une position financière délicate, dans l'hypothèse où l'expert a sollicité un paiement immédiat et important. Par ailleurs, cette mesure créerait un retard important du procès puisque l'expertise devrait être reprise.

Op de vraag te weten wie de provisie moest betalen, verzette hij zich tegen het feit dat alle partijen een deel van de provisie moeten betalen. Hij achtte het daarentegen gunstig, om aan de rechter toe te laten in het kader van een «voorafgaandelijk contact» te bepalen wie de provisie, geheel of gedeeltelijk, in consignatie moest geven.

De vernieuwingen voorgesteld door de wetsvoorstellen betreffen vooral de keuze tussen de consignatie van een provisie en het opstellen van barema's voor de erelonen. Er is eveneens sprake van een tarifiering van de kosten en een financiële sanctie van een onnodig of onregelmatig deskundigenonderzoek.

– Voor wat betreft het opstellen van de barema's en de tarifiering van de kosten, voorziet het voorstel 1347/001 dat de regels en de barema's betreffende de vaststelling van de erelonen van de deskundigen zouden worden opgesteld door de Koning, evenals de prestaties die het voorwerp kunnen uitmaken van buitengewone kosten of erelonen. Het artikel 19 § 1 van het voorstel 1535/001 voorziet dat de Koning het tarief van de handelingen van de deskundige kan vaststellen en dat hij het tarief van de verplaatsings- en verblijfskosten vaststelt.

– Voor wat betreft de consignatie van een provisie behandelen de voorstellen 0432/001 en 1535/001 onder meer eerst de vraag welke partij moet consigner, het plafond van de provisie, de afhoudingen op deze provisie en de sanctie bij gebrek aan consignatie.

Advies H.R.J.

Zoals hiervoor in het derde thema werd gesteld, in het punt 2. «Het voorafgaandelijk contact», is de H.R.J. voorstander van een consignatie van een provisioneel bedrag.

Het geconsigneerde bedrag, dat moet dienen om de betaling van de deskundige te garanderen, moet worden onderscheiden van het bedrag dat door de rechter kan worden toegekend aan de deskundige om zijn kosten te dekken na het «voorafgaandelijk contact».

De consignatie laat toe te vermijden dat de deskundige, na het ontvangen van belangrijke provisies, zijn opdracht niet met ijver verderzet. Aangezien de deskundige beschikt over een financiële waarborg die werd geconsigneerd, kunnen de partijen en de rechter van hem eisen dat hij met ijver handelt. In de hypothese waarin de partij reeds een volledige betaling heeft gedaan, kan het financieel moeilijker zijn een vervanging van de deskundige, die niet ijverig zou zijn, te overwegen.

De H.R.J. beschouwt echter dat efficiënte sancties moeten worden voorzien bij de niet-naleving van de beslissing die de consignatie beveelt van een provisioneel bedrag. De vervanging van de deskundige schijnt geen adequate maatregel te zijn aangezien zij de partijen in een financieel delicate positie brengt in geval de deskundige een onmiddellijke en belangrijke betaling heeft gevraagd. Trouwens deze maatregel schept een belangrijke vertraging van het proces aangezien het deskundigenonderzoek moet worden herbegonnen.

En partant de l'idée que le juge peut fixer lors du «contact préalable» un délai pour le montant à consigner, le non respect du délai fixé par le juge pour la consignation au greffe pourrait être sanctionné, par exemple, par le paiement de dommages et intérêts aux autres parties par la partie qui ne procède pas dans le délai à la consignation ordonnée par le juge.

Le C.S.J. peut également se rallier à la proposition 1535/001, en ce qu'elle permet au juge de désigner la partie qui devra consigner, en tout ou en partie, la provision. Cette mesure devrait permettre d'éviter un blocage dans la mise en œuvre de l'expertise, l'expert pouvant refuser de poursuivre sa mission à défaut d'être provisionné.

Les mécanismes imaginés dans la proposition 1535/001 concernant la problématique de la consignation paraissent relativement complexes et risquent d'être une source de débats quant au respect de ces mécanismes. L'on vise plus spécialement le mécanisme de la consignation supplémentaire par une partie, les délais contraignants, les mécanismes mis en place en cas de contestation de la consignation dont la possibilité d'appel et la répartition des reliquats.

Certaines des propositions telles que l'instauration d'un plafond du montant des honoraires, la limitation d'un paiement uniquement dans le cas de frais considérables, pourraient également trouver une réponse plus souple dans le cadre du «contact préalable» prôné ci-dessus.

En ce qui concerne l'établissement des barèmes, le C.S.J. renvoie à son avis rendu en matière pénale. Il considère que l'on risque de transposer en matière civile les difficultés déjà dénoncées en matière pénale, notamment le risque d'avoir des difficultés à trouver des experts, réticents à l'idée d'une limitation barémique des honoraires.

Toute autre est la question d'inciter les experts à avoir une tarification de référence, telle qu'une tarification horaire de travail ou de déplacement.

La sanction financière d'une expertise inutile ou irrégulière paraît être une mesure extrême. Le C.S.J. marque sa préférence pour le système actuel qui permet au juge d'estimer la valeur du travail accompli lors de l'établissement de la taxation.

Le C.S.J. est favorable à permettre au juge de désigner la partie qui devra consigner, en tout ou en partie, la provision, d'en fixer le montant et le délai, tout en lui permettant de désigner également la partie qui devra payer, en tout ou en partie, le montant qui doit être payé à l'expert et qui est nécessaire à couvrir ses frais.

L'absence de consignation doit être sanctionnée.

Wanneer men uitgaat van de idee dat de rechter tijdens het «voorafgaandelijk contact» een termijn kan vaststellen voor het te consigner bedrag, kan het niet-naleven van de termijn vastgesteld door de rechter bij voorbeeld worden bestraft door de betaling van een schadevergoeding en intresten aan de andere partijen door de partij die niet binnen de termijn overgaat tot de consignatie bevolen door de rechter.

De H.R.J. kan zich eveneens vinden in het voorstel 1535/001, dat aan de rechter toelaat de partij aan te duiden die de provisie, geheel of gedeeltelijk, moet consigner. Deze maatregel zou een blokkering moeten vermijden van het opstarten van het deskundigenonderzoek, aangezien de deskundige kan weigeren zijn opdracht verder te zetten wanneer hij niet geprovisioneerd is.

De mechanismen bedacht in het voorstel 1535/001 betreffende de problematiek van de consignatie schijnen relatief complex en zouden een bron kunnen zijn van debatten betreffende het naleven van deze mechanismen. Men beoogt meer bepaald het mechanisme van de bijkomende consignatie door een partij, de dwingende termijnen, de mechanismen die werden op punt gesteld in geval van betwisting van de consignatie waaronder de mogelijkheid tot beroep en verdeling van de overschotten.

Bepaalde van de voorstellen zoals het instellen van een plafond voor de erelonen, de beperking van een betaling enkel in geval van belangrijke kosten, zouden eveneens een soepeler antwoord kunnen vinden in het kader van een «voorafgaandelijk contact» dat hiervoor wordt aanbevolen.

Wat betreft het opstellen van barema's, verwijst de H.R.J. naar zijn advies aangaande strafzaken. Hij is van oordeel dat men riskeert de problemen die reeds werden aan gehaald in strafzaken zal overbrengen naar de burgerlijke zaken, onder meer het risico dat men moeilijkheden ondervindt bij het vinden van deskundigen die terughoudend zijn bij de idee aan een beperking van hun erelonen door barema's.

Helemaal anders is de vraag om de deskundigen aan te zetten een referentie tarifiering te hebben, zoals een tarifiering voor uurloon en verplaatsing.

De financiële sanctie voor een onnodig en onregelmatig deskundigenonderzoek lijkt een extreme maatregel. De H.R.J. verkiest het huidige systeem dat aan de rechter toelaat de waarde van het werk te schatten bij het opstellen van de taxation.

De H.R.J. is er voorstander van de rechter toe te laten de partij aan te duiden die de provisie, geheel of gedeeltelijk, moet consigner, er het bedrag en de termijn van vast te stellen, en waarbij het hem toegelaten is eveneens de partij aan te duiden die, geheel of gedeeltelijk, het bedrag moet betalen dat aan de deskundige moet worden betaald en dat nodig is om zijn kosten te dekken.

De afwezigheid van consignatie moet worden bestraft.

Sans recourir à l'établissement de barèmes le C.S.J. est favorable à ce que les experts aient une tarification de référence, telle qu'une tarification horaire du travail et des frais de déplacement.

Zonder over te gaan tot het opstellen van barema's, is de H.R.J. er voorstander van dat de deskundigen een referentie tarifiering zouden hebben, zoals een tarifiering van het uurloon en de verplaatsing.